

Den sønderjydske Digterinde Anna

(Anna Kristjane Lautrup).

Af Morten Eskesen

Tinglev Sogn ligger omtrent midt i Sønderjylland, eller vi kan vel sige, midt i en lige Linie mellem Skodborghus ved Kongeåen og Dannevirke ved Treåen (Treja) samt ligeledes midt i en lige Linie mellem Sønderborg og Højer. Tinglev Station ligger ved Jærnvejen mellem Vamdrup og Rendsborg, hvor Jærnvejen går fra til Tønder. Få Minuters Gang i Vest ligger Tinglev Kirke med sit høje, slanke gennembrudte Spir, hvorfra der kan tælles 22 Kirker. I Tinglev By ligger nordvestlig nedenfor Kirkegården Tinglev Præstegård, i hvis Nabolag der indtil Efteråret 1892 lå to gamle Huse, hvor Digterinden Annas Forældre vare fødte.

I det ene af nævnte Huse boede ved Midten af forrige Hundredår Møllebyggeren Bonnik Andresen med sin Hustru Kirstine Poulsen. Manden stammede fra Boldiksum på Før, hvorfra Stamfaderen var kommen til Medelby. Af Bonnik Andresens Børn nævnes to Sønner og en Datter. Den ældste Søn Andreas boede i Tinglev og var Snedker, Skoleholder og Spillemand, havde glimrende Evner, men tog sig vel ofte en Tår over Tørsten. Hans Søn Bonnik Andreas Bonniksen blev Præst, først i Dybbøl og siden i Hejls, hvor imidlertid hverken den kirkelige eller

danskfolkelige Vækkelse faldt i hans Smag. Hans Søster Anna Kirstine Bonnicksen var gift med Præst Peter Kjer i Østerlygum († 12. Januar 1834). Hun havde tre Børn: Hans Andreas, Johan Kristjan og Anna Eugenia, hvilken sidste blev gift med Bonden Rasmus Callesen på Lerskov, en Gård, som er bleven delt imellem to af hendes Børn, af hvilke Nis Callesen er kendt som en af de danske Sønderjyders Tillidsmænd og som en af Prof. Svend Grundtvigs Medarbejdere ved Optegnelsen af Egnens gamle Sagn, Sange og Æventyr og som en Mand, i hvis Hjem Børneundervisningen med stort Held har været dyrket som Husflid. „Hele Slægten har,“ skriver Nis Callesen, „lige indtil nu udmærket sig ved en medfødt Dygtighed til at arbejde i Træ (Træskærerkunst) og Kunstmalning.“

Men vi må vende tilbage til Møllebyggerens i Tinglev. Bonnik Andresens anden Søn Jes kom til Før og boede i Fædrebyen Boldiksum. Af hans fire Døtre var den ældste Mantje (Marie) gift med en Lohmann i Tønder. Foruden hende nævnes Kåke, Engel og Enke (Inge, samme Navn, som hos Præstefolkene i Østerlygum blev til Eugenia og som Nis Callesen har „restaureret“ til Jeng).

Møllebygger Bonnik Andresens Datter Anna Bonnicksen var født den 15. Febr. 1749. Hun var altså i sit femtende År, da Ulrik Anton Petersen fra Sønderborg 1763 blev Præst i Tinglev, så Anna må være blevet en af hans første Konfirmander, og jeg slutter mig til, at hun siden kom til at tjene i Præstegården og var der i mange År som Husjomfru. Men samme År som Tinglev fik sin ny Præst, som blev der i toogfyrretyve År som Sognepræst, fødtes den 20. Januar 1763 Johan Kristjan Lorenzen Lauterup. Hans Forældre, Sømanden Lorenz

ANNA-CHRISTIANE-LAUTERUP-LUDVIGSEN

1794.-1884.

ANNA-BONNICHSEN-LAUTERUP

1749.-1827.

LORENZ-LORENZEN.

1735.-1824.

Lorenzen (født 20. August 1734, død 12. Januar 1824) og Hustru Johanne Kristjane Lautrup boede i det andet af de to Huse ved Præstegarden. Navnet Lautrup stammer selvfølgelig fra Landsbyen Lautrup, som er lagt ind under Uge Sogn, men i gamle Dage hørte til Tinglev og gav hele Herredet, som nu hedder Slogs Herred Navn af Lavtrup Herred („Loctorp“). Efter Navnet at dømme, må Johanne Kristjane have været i meget nær Slægt med den Johan Kristjan Lautrup, der 4. Decbr. 1803 døde som Sognepræst i Tyrstrup og som var Fader til Præst Erasmus Lautrup i Haderslev (født i Tyrstrup 15. Marts 1782, død i Haderslev 12. Septbr. 1857) og Anna Salome Lautrup, død i Hørslev Præstegård på Fyn 15. Juli 1833 efter 36 Års ægteskabeligt Samliv med Præst Rasmus Balslev, i hvilket hun blev Moder til fem Præster, af hvilke Biskop Balslev i Ribe efter Alder er den mellemste i Rækken og Præsten i Strø M. J. Balslev den yngste. Den ældste Johan Kristjan Balslev var i sin Tid Præst på Sletten i Fyn. Af Sønnesønner er fem Præster på Fyn og tre i Jylland.

Sømandens Søn fra Tinglev skulde også blive Præst. Sognepræsten U. A. Petersen tog sig af den raske lysøjede Dreng. Anna Bonnichsen og Farver Johansen i samme By hjalp med Penge. I sit tyvende År blev han da Student ved Københavns Universitet; men næste År tog han hjem og blev Huslærer hos Farveren. 1787 gik han atter til København, hvor han 1789 tog Embedseksamen, og Året efter blev han kaldet til Præst i Åbenrå. Han blev præsteviet den 26. April 1790. En Månedstid efter blev Anna Bonnichsen hans Hustru og hun blev en sjælden brav og dygtig Præstekone. Et Billede af hende

fra den Tid viser os hende som en skøn og kraftig Kvinde med et lyst, klogt og tænksomt Udtryk. Men hun var over 40 År, da hun blev Hustru og over 43 inden hun blev Moder. Den 14. April 1794 fødtes **Anna Kristjane Lautrup**, som blev de lykkelige Ægtefolks eneste Datter.

Kort efter hændte det en Dag, Moderen sad og syslede med sin lille Pige. Da bankedes der på. Gæsten, som trådte ind, var en Mand med milde men skarpe og blege Træk: Det var den navnkundige Sveitser Johan Kasper Lavater (1741—1801), som var på Gennemrejse og, mens der skiftedes Heste, var smuttet hen for at hilse på den unge Præst, der ligesom han selv havde havt meget ud af Tænkeren Emanuel Kant, ligesom Lavaters egne Skrifter også skattedes højt her i Åbenrå. Præstekonen lagde Barnet fra sig i Vuggen, men blev ikke glad, da hun hørte, at den sjældne Gæst umulig kunde tøve, til Præsten kom hjem fra Kirken, hvor han holdt Brudevielse. Lavater gik rask hen til Vuggen, lagde Hånden på Barnets Hoved, idet han sagde: „Gud velsigne Dig! Bliv Dine Forældres Trøst og Glæde! Bliv god og ren i denne vildsomme Verden!“ Han ilede bort. Men det hele gjorde et dybt Indtryk på Moderen og siden, ved hendes Omtale deraf, også på Datteren, især efter at Lavater var bleven fængslet på Grund af sin Indsigelse mod det franske Folkeriges Overgreb imod Sveits og siden var død som Følge af en Snigmorders Skud 2. Januar 1807. Siden sang hun:

„For Brødres Held Du ofred Liv og Blod,
 Du Herrens Sanger! Martyr, Troens Kæmpe!
 Ej Tid og Sted skal Glædens Luer dæmpe
 ved Tanken, at Du hos min Vugge stod!
 Et Lyspunkt er den mig i Vel og Ve',
 som blidt bestråle vil min Alders Sne.

Du vied mig til Gud og Dyden ind;
 men ak, på Letsinds Sti jeg tidt har vandret,
 og glemt Dit Bud! — tilgiv at uforandret,
 en venlig Tanke huses i mit Sind:
 Den lille Sangens Guist, som bor i mig,
 o, Lavater! blev vakt til Liv af Dig!“

Den lille Kristjane var kun to År, da hendes Forældre flyttede fra Åbenrå til Brede, hvor Faderen derefter var Sognepræst i 49 År. Her i Brede Præstegård voksede Kristjane da op under Indtryk af de store Tidender, de vældige Omskiftelser i Evropa og her hjemme, medens Napoleons Navn var på alles Læber. Dog var det ikke blot Krigstummelen, der optog den unge Piges Sind og Tanker, men en ung fransk Krigsmand tog hende med Storm, inden hun endnu var bleven moden Mø, og der var endogså Tale om Stævnemøder. Hun synger også om en ung Franskmand: Jean Aug. Bicho, med „Mine-spilletts Ynde, Øjets Ild og den varme Tale“:

„Vove nogen fræk Dig at fornærme,
 stol på mig, jeg kommer snart igen,
 som en Dannerfjende eller Ven,
 lige meget! Dig jeg vil beskærme!“

Hun ser ham græde og le som et Barn. Hun ser ham drømme sig som en Helt ind i Krigstummelen med den franske Ørn. Men hvor blev han af? Blev han på Valpladsen? Hentæredes han på et Lazareth? Eller skulde han have glemt hende? I flere af hendes Digte findes Spor af denne hendes første Elskovsdrøm. Således i „Afskedsdagen“, „Den fjærne Grav“ og „De gamle Minder“. Et Brev gemmer hun som en Helligdom, en af Alderdom gulgrå Handske, som bares af den Hånd, der skrev Brevet, og en Rosenknop, som samme Hånd havde flettet den Elskede i Håret, og som sammen med Handsken og Brevet

skal følge hende i Graven. Alt dette skal vel ikke så lige tages bogstavelig, men har dog sin Virkelighed til Baggrund.

Men Tiden var ikke blot en Napoleonstid. Den var også en Tænkningens Tid, der havde både sin Fichte og sin Henrik Steffens, sin Robert Fulton og sin Georg Stephenson, en Skjaldetid, der havde sin Goethe, sin Schiller, sin Byron og her hjemme sin Skjaldekonge med en mægtig Hird og en Kunstens Tid, som havde sin Thorvaldsen.

Alt dette satte sit Præg på den evnerige Præstedatter. Og i Nabopræstegården i Døstrup havde hun et Kuld af Ungdomsvenner, hvorom Digtet „Ungdomsminder, tilegnede min Hanne Kaysen f. Koch“ bærer Vidnesbyrd. Denne Veninde Johanne Koch var født i Døstrup Præstegård den 19. August 1798, blev 30. Septbr. 1836 gift med Skolelærer C. F. Kaysen og døde i Emmerlev 1. Juni 1863.

I et Mindedigt om hendes Moder synger Anna bl. a.:

„Mangen Lærd med tavs Beundring hørte,
hvad Din Dømmekraft for Lyset førte.

Mild som Kvinde — dog med mandig Ånd
kæk Du sprængte fordomsfulde Bånd!“

Tanken ledes derved hen på en Slags Præstesko­le eller Præstefriskole, som Faderen havde i sit Hus først i Åbenrå og siden i Brede, hvor han læste med unge Mænd, så de kunde tage Studentereksamen. Blandt de han således hjalp igennem var hans Hustrues Slægtninge, Præsterne Bonnichsen i Dybbøl og Kier i Østerlygum. Det er da troligt nok, at Præstekonen ved Bordet og i ledige Timer nok også har kunnet lade sit Lys skinne, ligesom Datteren har fået Ord for, at hun efter Hånden hjalp til og det dygtigt. Hun elskede sit Modersmål og talte og skrev det smukt. Dette sidste fremgår ikke blot af hendes

Digte, men også og måske endnu mere af hendes Breve. Men hun har Ord for, at hun også med Færdighed kunde læse, skrive og tale Tysk og Fransk, ligesom hun ogsaa læste Latin.

1819 blev Kristjane Lautrup gift med Jørgen Simon Jessen, Præsten i Dagebøl i den frisiske Marsk, lige over for Før. Han var en Bondesøn fra Skovby, Vedsted Sogn ved Haderslev og var født 12. Maj 1790. Hans Fader var Gårdmand Mads Jessen, Moderen var Maren Pedersdatter, født i Nabobyen Mastrup i Hoptrup Sogn. Muligvis har ogsaa han læst hos Præsten i Brede og siden studeret i Kiel. 1818 valgtes han til Præst i Dagebøl, og han skildres som en høj, statelig, bredskuldret Mand, men med et mørkt Blik, så Skrøbeligheder ved hans Omgivelser let faldt ham i Øjnene. Kristjane Lautrup, som blev hans Hustru, havde ikke blot arvet sin Faders lyseblå Øjne; men hende faldt Lyssiderne lettest i Øjnene. Det er ogsaa sagt om hende, ligesom om hendes Veninde Johanne Koch, at hun ikke rigtig passede for denne Verden, skønt der er sa meget i hendes Liv, der vidner om en ualmindelig Dygtighed til at finde sig til rette i de vanskeligste Forhold og tage Hånd i med. Hun havde Ord for at være smuk. Hun var ikke over Middelhøjde, havde fintbyggede Lemmer, ravnensort Haar, som gik langt ned i Panden, høj kroget Næse, fremstaende Hage, var rødhusset og havde Ild i Øjet. Hun var ingen Modedame, men klædte sig efter sin egen Smag. Hendes Yndlingsblomster var Rosen, Kærminden og Immortellen.

Inden Anna drog fra Fædrehjemmet fik hun skaffet sig Billeder af sine Forældre og sin Bedstefader, den gamle Sømand, som på sine gamle Dage boede der i Brede

Præstegård. Hans Hustru var den Gang død, og hendes Støv gemmes nu på Brede Kirkegaard i samme Plet som Mandens, Sønnens og Svigerdatterens. Men hendes Billede har vi ikke. Bag på Lorenz Lorenzens Billede står skrevet med gammeldags Håndskrift: „1818, 20. April 82 År 2 Måneder“. Præsten er fremstillet i Præstedragt med Bladkrave og Kallot. Bag på Billedet står: „1818, 20 April 56 År 3 Måneder“. Bag på Præstekonens Billede står: „23. April 1818, 69 År 4 Måneder gl.“ Billederne er fine, men Udregningen af Præstekonens Alder stemmer ikke.

Pastor J. S. Jessen huede det ikke i Dagebøl, hvor han mente, der var kun et Element, da der kun var Dynd eller Skorpe for Jord, hverken Tørveskær eller Skovhugst til Brændsel og intet brugeligt Drikkevand, når det ikke hentedes langt borte eller opsamledes, når det regnede. Fru Kristjane længtes også nordpå til de Danske; men Digterinden Anna trøstede sig med Vesterhavet og sang:

Tusinders Moder, Vugge og Grav,
 vældige Hav!
 tankefuld ser jeg Din vordeude Bølge,
 ile den Svundne i Døden at følge,
 tårnende rejse sig, svulpende slå,
 fråde, forgå.

Frihedens Datter! ej tåler Du Tvang!
 standses Din Gang,
 fængsles Du stundom med isnende Læuke,
 stakket kun Fjenden Din Vælde kan krænke.
 Lænken Du kaster med tordnende Røst
 knust på Din Kyst.

Stundom kun rejser Du Bølgen så hvid,
 venlig og blid
 vugger Du Mågen på krusede Flade,
 leger med Strandurtens gyngende Blade,
 bølger til Stranden de hvide og blå
 Muslinger små!

Smiler Fuldmånen fra Himmelen mild,
 bæver dens Ild
 trindt på Din Flade i hoppende Luer,
 snart som en Støtte jeg henrykt den skuer.
 Dundrende hæver sig fjærnt og nær
 Ændernes Hær.

Tidt har Du løst mig af Længselens Bånd,
 styrket min Ånd!
 Kommer den Time, der fra jeg kan drage
 atter mod elskede Norden tilbage,
 signende Dig vil jeg gribe min Stav,
 elskede Hav!

Den Time, hun dog således også længtes efter, slog, da i 1822 Manden blev kaldet til Sognepræst for Visby, som da hørte til Ribe Stift, skøndt det kun er en Milsvej nordvest for Tønder. Her var meget, der tiltalte hende, som gærne syslede med Minder fra de gamle Dage. Der var Kirken med sit gennembrudte Spir, som den siden har mistet, men som hun den Gang kunde se Fuldmånen kaste sine Stråler igennem. Der var Kirkestolene „med Billeder af Helte“. Der dvælede hun i Gravhvelvingen ved den fromme Provst Clausens Kiste. Trøjborg Slot oplivedes for hende ved Tanken om muntre Jagt i tætte Egeskov,

„hvor Bægret klang og Kæmpevisen gjalded
 og Kurens Horn fra Tinden mægtig skralded.“

I Egekisten fandt hun der til Granskning Pergamentet med Vokssegl og Silkesnor og med den blege Skrift, og der hørte hun Sagn „om Rantzaus Jagt og Borgens hvide Frue“. Hun glemte derfor ikke at leve i sin egen Tid og fryde sig ved Guds Skabning omkring sig. Hun har Ord for at have anlagt Præstegårdens Have, hvor hun frydede sig ved at se Brede slanke Kirkespir, der på en Gang mindede hende om Barndomshjemmet, hvor hun havde redet ranke på Bedstefaders Knæ, mens han for-

talte for hende om Amsterdam, om Bjærget i Vestindien, der skuredes glat af Skyerne, og om Hjemmet hisset, hvortil han snart fik Hjemlov, og hvor hun tidt og idelig længtes efter at mødes med ham og med alle de kære, der gik forud. Af Bedstefaderen har hun i „Bedstefaders Minde“ tegnet et særdeles tiltalende Billede, hvor han kunde fortælle, tage Del i Barnets Lege, i de Lidendes Nød, bede og læse for hende om Søndagen i Bibelen.

„Du pløjed maugt et År det stolte Hav.
til Søn og Mage sparsomt Brød at hente
I venlig By Du fandt Din stille Grav.
hvis uberømte Navn Du før ej kendte.
I Fredens Bolig hos en elsket Søn
Du nød Din Kærligheds og Fromheds Løn.“

Han døde kort efter Jul, 12. Januar 1824. Sønnekonen gik også snart bort. Synet slog hende fejl og gik tabt; men hun var åndsfrisk og fulgte med til det sidste, indtil hun „gik til Hvile“ en Sommerdag den 6. Juni 1827. I Digtet „Moders Minde“ har Datteren givet et smukt Billede også af hende.

Hun savnede hårdt sin Moder, som sikkert har været en kærlig, kraftig men tillige og myndig Kvinde, der ikke har været rådvild i en snæver Vending. Derfor måtte hun være dobbelt glad ved at have fundet en trofast Rådgiverinde i den forrige Visby Præsts Enke, Madam Schamvogel, der med sin „ædle Datter“ boede i sit Enkesæde lige over for Præstegårdens Port. Og hun kunde nok trænge til gode Råd, som tidt var dyre der i Præstegården, hvor Mand og Hustru så lidet stemmede overens med hinanden. Digterinden spillede smukt på Harpe og sang dertil med klar og fængslende Røst. Også når hun talte

var der høj Malmklang i Røsten, og ved Harpen og Spinderokken trøstede hun sig tidt, når det kneb hårdt; men det kunde også ske, at Harpen i længere Tid fik Lov at sta forstemt eller med brustne Strænge, og vi kan da skønne, hvilken Vederkvægelse hun kunde finde hos den ligestemte Præsteenke, og at Hjærtet kunde hamre heftigt i hendes Bryst, når hun så sin gamle Fader komme jagende med sine „raske Brune“ omme ved Trøjborg eller når hun i sit Hjem favnede „den ensom gamle Fader“, eller når hun efterat være smuttet over Engen en Sommermorgen overraskede Faderen i Barndomshjemmet.

Den 12. Januar 1834 døde Præsten P. H. Kjer i Østerlygum. Samme År blev Præsten i Brede J. S. Jessen valgt til Sognepræst i sit Fødesogn Vedsted. Det kostede hans Hustru mange Tårer at bryde op fra Visby, især ved Tanken om den gamle Fader, der nu sad så ensom der ovre i Brede Præstegård, skøndt han var både agtet og elsket af sine Sognefolk. Og Vennerne i Visby! Og Blomsterne og Bierne og Haven, hun havde fået sat i Skik:

„Selvplantet Ranke med de grønne Buer,
 min Sommerlys! hvor plejed jeg Dig ej!
 For første Gang Du står med modne Druer;
 uk før de modnes rejser jeg min Vej!
 En fremmed Hånd skal dem fra Stilken bryde,
 nu — gid de smage vil og Hjærtet fryde.“

Saledes sukker hun i sit „Farvel til Visby“. I Vedsted var ikke nogen gammel Borg, om end Tørning Slotsbakke ikke var langt af Led, og hun tiltaltes af Tanken om at finde Oldtidsminder i de gamle Kæmpehøje, hvoraf der var mange i Sognet. Immervad, som også findes der i Sognet, nævner hun ikke; men Mindet om „Hagenschildts Nid“ (Førræderi) har harmet hende, ligesom Tyskeriets

Overgreb og overlegne Hån harmede hendes ægte danske Hjærte.

Hun vandt sig imidlertid snart Venner i Vedsted og blev afholdt som en deltagende Præstekone, der smilede med de Glade og græd med de Sorgfulde. Også i Vedsted syslede hun gjerne om Sommeren i Præstegårdshaven. Under sin stolte Bøg, det „ægte danske Træ“, med dets stærke Tvillingsstamme og dets brede Løvtag havde hun sit Yndlingsæde. Der kunde hun se over Søen, hvor hun havde sin Båd, til Slukefter, hvor Maren Krog, Kromand Mortensens Hustru boede og var hendes bedste Veninde iblandt dem, der bød hende Trøst i mørke Kummers Dage. Præsten led af en Sygdom („Hypochondri“), der voldte ham stadig Uro og ofte slog ud i Raseri. Øst for Præstegården, oppe i den sandige Kirkebakke, står der nogle små Grantræer, som han siges at have plantet ved Nattetid, når han ikke kunde sove. I Sognet påstås det, at hun skrev Prædikenerne, som han på Prædikestolen læste op om Søndagen. Sikker er det, at hun i al Fald til Tider har ført Kirkebogen. Hendes Håndskrift er kendelig nok.

Den 20. Januar 1840 var en Højtidsdag i hendes Faders Præstegård. Da var det 50 År siden den gamle Præst tiltrådte sit Præsteembede i Åbenrå. I Kirkens Kor ved venstre Side af Altertavlen havde Sognets Folk ladet ophænge et oljemalet Billede af ham med gylden Underskrift: „Minde om Brede Menigheds Kjærlighed til sin 77 Aar gamle Præst Hr. Johan Christian Lauterup, opstillet paa hans 50 Aars Embedsførelsesdag den 20. Juni 1840.“ Slægt og Venner fra Tinglev, Åbenrå, Østerlygum, Vedsted, Hejls osv. vare Deltagere i denne sjældne Fest med Hædersgaver til den Gamle, og Datteren skrev en Sang.

Omtrent på dette Tidspunkt mærkes det på hendes Sang, at Holger Danske vaagner. Måske var det Prof. Flor, der havde opdaget hende? Fra nu af kommer der af og til i „Dannevirke“ „Hedebloomster af Anna“ og flere af hendes Sange optegnes i skrevne Sangbøger. Således havde Sognefogden i Hammelev Nis Steffensen i sin Sangbog hendes Digt om Hesten, som hun kalder Ætling af en ædel Stamme; hun priser dens Skønhed, Tålmodighed, Fyrighed, Styrke, Klogskab, Nemme, Blidhed og Mod.

På samme Måde synger hun også om andre Dyr og levende Skabninger og påkalder Adelskabet i Mennesker. I sit Digt om Hunden priser hun dette Dyrs Troskab, Hengivenhed, Årvågenhed og Mod, og Folk fandt stundom, at hun gik lovlige vidt i sin Omsorg for Hunden, hvad enten hun nu kaldte dem Fiddl, Lion, Sejr eller Frejr.

Storken, Viben, Svalen, Sangfuglene og Småfuglene ser hun på som venlige Budbringere, og hun kan neppe frikendes for lidt Overtro i den Retning, en Overtro, som hun i øvrigt delte med sit Folk i de Tider. I vor Tid ser vel Overtroen noget anderledes ud; men Overtro er der nok af selv hos Folk, som ynder at frikende sig selv for al Tro. Blandt „Hedebloomsterne“ i „Dannevirke“ er „Årstiderne på Landet“ et af de smukkeste. Det stod i Bladet den 18. Decbr. 1841, og der skildres smukt de fire Årstider: Var, Sommer, Høst og Vinter i Forhold til Naturen og den menneskelige Virksomhed:

„Lange Vinter er Hvilens Tid
 Våren yndig og Sommer blid,
 Høst alvorlig. — Naturens Søn
 finder stedse hver Årstid skøn.“

1842 blev et mærkeligt Ar i Sønderjyllands Historie og i det „danksindede Nordslesvigs“. Men det gav også

en Vending i dets Digterindes. I Vedsted Kirkebog har hun 17. Febr. indskreven sin Mand på Dødslisten og tilføjet: „Han blev valgt til Præst i Dagebøl 1818. I Året 1822 blev han kaldet til Sognepræst i Visby i Ribe Stift. I Året 1834 blev han forflyttet der fra her til Menigheden. Han var siden 1819 gift med efterlevende Anna Christiane Lautrup, Datter af Præsten i Brede Johan Christian Lautrup. Han efterlader ingen Børn.“ Den 19. Febr. tillyste hun Dødsfaldet i „Dannevirke“ med Tilføjende: „Legemlig Svaghed var hans mangeårige Ledsager i Livet. Fraværende Slægt og Venner ville skænke mig deres stille Deltagelse. Mit Håb er henvendt til alle Enkers og Faderloses himmelske Herre.“ På Graven sydøstlig for Kirken har hun ladet henlægge en smuk, flad Gravsten.

Året efter (Februar 1843) brød hun op fra Vedsted, hvortil hun dog var blevet knyttet ved mange kære Minder. Sit „Farvel til Vedsted“ slutter hun således:

„Jeg iler nu til Vestens flade Egn,
 hvor mangt et venligt Minde Hjærtet fryder,
 hvor Barndomshjemmet står i Skyggens Hegn,
 og gamle Fader mig velkommen byder.

Når Våren vinker mildt til Liv og Lyst,
 når Rosen blomstrer, Høstens Nege bindes,
 når Sneen hvirvler hvid om Land og Kyst,
 Oasen hist i Lyngen jeg vil mindes.“

Hun vendte altså hjem til Brede for at være i Nærheden af sin gamle Fader. Men allerede 18. April 1843 skriver hun til sin kære Veninde i Slukefter. „Min Sundhed har i den sidste Tid været temmelig fast; men om jeg i Længden vil kunne udholde den uvante Rolighed og Uvirkosomhed, jeg her lever i, vil jo vise sig herefter. I

Førstningen af mit Ophold her har jeg længtes meget, og det er af og til ikke ganske godt endnu, endskøndt jeg har al Grund til at være glad og vel tilfreds med mine Kår. . . Jeg takker på det venligste Dem og alle Deres for alt mod mig og min Salige beviste Venskab, og for Deres Deltagelse og Tjenstvillighed imod mig, så længe jeg var i Deres Nærhed. For Fremtiden beder jeg om, at De vil beholde mig i venlig Erindring, som det bestandig fra min Side vil blive Tilfældet med Dem. Jeg glæder mig til den Tid, da jeg en Gang igen kan besøge det kære Vedsted, men når det vil kunne ske, kan jeg ikke bestemme, dog håber jeg endnu i denne Sommer. Jeg håber også, at De og Deres kære Mand besøge mig her en Gang. Dersom De, kære Veninde! vilde gøre mig den Glæde en Gang ved Lejlighed at skrive nogle Linier til mig, vilde De gøre mig en stor Fornøjelse dermed. Jeg hører så gerne noget fra mine forrige Hjem, og da De skriver så smukt, og med så megen Lethed, håber jeg, at De en Gang vil opfylde denne Bøn. Jeg glæder mig til Sommer, ti da får jeg lidt at pusle med i Haven, og tør ikke bestandig sidde ved mit Hjul eller Sytøj. De ved nok, at jeg ikke meget ynder Stillesidden, men hellere tumler mig i Køkken og Kælder. Men her har jeg ikke Sligt at tage vare, og hvor god man her er imod mig, falder Tiden mig ofte lang, som før næsten aldrig var Tilfældet. Dog det giver sig vel med Tiden. Jeg beder Dem hilse Deres gode Moder og Mand på det venligste, iligemåde alle øvrige Venner og Bekendte, som De selv bedst vil kunne bestemme. Nu ønsker jeg Dem af mit Hjærte en glædelig Sommer, med Sundhed og Fornøjelse og Alt muligt Held. I Håb om, at De ogsa i det fjærne

beholder mig i venskabelig Erindring og under mange
Hilsener fra min kære Anna er jeg

Deres hengivne Veninde

A. Christiane Jessen.

Hendes kære Anna er uden Tvivl en Datterdatter af hendes Morbroder Jes Bonnichsen i Boldiksum, Datter af hendes Søskendebarn Enke Bonnichsen. Denne Anna var en Slægtning af Digterinden og blev siden gift med Gård-ejer Nikolaj Ratenborg i Bedsted. Hende gav Digterinden sit Billede, på hvilket hun sidder klædt i sine Yndlingsblomsters Farver, og efter hende har Frøken Petrine Baggesen, som var hos Digterinden i hendes høje Alderdom, arvet det.

Vi så, hun pønsede på at komme til Vedsted i Sommeren 1843. Muligvis har hun været med på Skamlingen den 18. Maj. Rimeligvis er det dog, at hun først kom der 1844. At hendes Fætter var Præst i Hejls og Vejstrup, hvor Skamlingsbanken ligger, var ikke nogen Grund for hende til at komme der; ti han var ingen Ven af Skamlingsfesterne; men det må have været ved en af de to første Skamlingsfester, hun havde set Laurids Skau og var bleven stemt til Sang om ham:

„På Skamlings Tind jeg så Dig første Gang,
Du kække Skovørn! med den klare Stemme;
Ha, den var dansk! — og Hjærtets Sejerssang,
som Vestens lille Sangfugl ej kan glemme.
Tør den vel ile fra sin fjærne Egn
til Østens Skov et stille Kvad at syng
for Ørnen bag det lysegrønne Hegn,
og høres den bag talrig Fugleklynge.“

Brevet sendte hun ham først med Skrivelse af 3. Juni 1846. Inden dette skete, var der imidlertid sket meget andet, som ikke må glemmes. Hun havde til Oehlen-

schlæger skrevet et Digt og sendt ham det tillige med flere af hendes Digte:

„Store Skjald fra Akselstad!
 tør jeg Harpens Strænge røre,
 synge Dig et kunstløst Kvad?
 Ak, det vil ej nå Dit Øre!
 O, hvor volder det mig Vé
 Nordens Brage ej at sé!“

Efter at hun smukt og ædelt har prist Skjaldekongens Digtning, vender hun sig med en vis Blufærdighed til sin egen:

„Kvindens Kald er Flid og Fred,
 Rokken, Nål og Arnested.

Mangen Blomst dog spired frem
 i mit Hjærtets stille Have;
 skønt dog altid mest af dem,
 som der pryder tavse Grave:
 Alle blege, bly og små
 som den Plet de vokste på!

Turde dem jeg ofre Dig
 på det Alter Muser bygge!
 Måtte de udfolde sig
 i Din stolte Lavrbærskygge!
 Mig slig Fryd bestemtes ej,
 de må vandre Glemsels Vej.

Lad dem visne, lad dem dø!
 Dig jeg først en Krans vil binde!
 Hjærtet gemmer mangt et Frø,
 hist måske det vil oprinde.
 Hil Dig, høje Skjald i Nord!
 god Du er, som Du er stor!“

Ochenschlæger gjorde et Udvalg af de tilsendte Digte og lod Peter Ludvig Møller få dem til Optagelse i sit Tidsskrift „Gæa“ 1--3 (1845--47). Med Tidsskriftets første Bind modtog Digterinden følgende Brev:

„København, Nørregade 46, den 27. Januar 1845.

Skøndt jeg ikke har den Ære at kende Dem, eller være kendt af Dem, håber jeg dog, det vil ikke være Dem aldeles en Gåde, hvorledes jeg er kommen i Besiddelse af de af Deres Digte, som findes optagne i den Samling, hvoraf jeg herved beder Dem modtage et Exemplar. Det er nemlig Oehlenschlæger, som en Gang havde et Manuskript fra Deres Hånd til Gennemsyn, og som på eget An- og Tilsvar tillod mig for den af mig påtænkte Samling at vælge, hvad der i højeste Grad tiltalte mig. Hvis De altså, som jeg dog ikke håber, har noget imod det Skete, så må jeg henskyde mig under Oehlenschlæger; han og ikke jeg er den Skyldige, og ham vil den ærede Digterindes Vrede ikke for Tiden kunne nå, da han endnu er i Paris.

Til Ovenstående har jeg kun at tilføje min Udgiver-tak for de værdifulde Bidrag, hvormed De, vel uden at vide det, har prydet min Årbog, — min Bøn om Tilgivelse, fordi jeg, hindret på mangfoldige Måder, ikke før nu har kunnet udfærdige Exemplarer af Bogen til Provinserne, — samt det Ønske, at De må have lige så megen Fornøjelse af Gæa, som jeg har havt ved at kunne gøre det danske Publikum bekendt med en talentfuld Digterinde.

Med Højagtelse Deres ærbødige

P. L. Møller.“

S. T.

Madam A. Chr. Jessen.

Men inden Digterinden modtog dette, var der foregået noget, som måtte gøre det klart, at hun havde andet i Sinde end udelukkende at hellige sig til Digterkunsten. Hun vilde røre sig i „Køkken og Kælder“. Ligesom Th.

Thårup og C. H. Bredal i sin Tid vilde være Bønder, saledes vilde hun nu være Bondekone. Det var i 1844 siges der, hun kørte ud med sin Faders Avlskarl Lorenz Ludvigsen som Kudsk. Øst for Brede Kirke ligger to mindre Garde, kaldet Storde. Den ene var just fal. „Den Gård skulde Du købe, Lorenz!“ siger Præsteenken til Karlen. Ja, mente Karlen, bare jeg havde Pengene. „Nu Du har ikke Pengene; men ser Du, Lorenz, jeg har Pengene, og i År er det Skudår, da må Kvinderne fri. Hvad mener Du, Lorenz, om vi to slog vore Pjalter sammen!“ Ja sådan omtrent gik efter Sigende Frieriet til. Hvad Lorenz sagde, meldes ikke noget om; men vist er det, at hun og Karlen fik hinanden, skøndt den gamle Fader blev ilde tilmode, da han hørte, hvad de havde for. Karlen var et godt ærligt Menneske, han stolede på og holdt meget af. Og Datteren, ja hun var jo hans Datter! Men hvorledes skulde dette i Længden blive et lykkeligt Forhold. Hun kunde nu havt det så godt, levet af sin Pension og sin sammensparede Formue; men hvad blev det til med Pensionen, når hun atter giftede sig. Hun indrømmede, at der var stor Ulighed i Alder, Evner og Dannelse; men hun mente, at Sindet var Hovedsagen, og da de var lige sindede, bødede dette på alle Vanskeligheder. Bønderne holdt meget af deres gamle Præst; men det var ikke alle, der i dette tænkte som han, og der yntedes endogså om, at han var nok ikke så dansk, som de hidtil havde ment. De tænkte vel som så: Bønderne er i Almindelighed danske, mens Embedsmændene og de Fornemme i Almindelighed er tysksindede, og meget muligt, at dette var Hovedgrunden til, at hun vilde gifte sig ind i Bondestanden.

Den 4. Juli 1845 døde hendes Fader, mens Datteren lå i Febevildelse og en Brandbyld havde bragt hendes Liv i Fare, så det blev Lorenz, der, da hun kom lidt til sig selv, bragte hende Budskabet om Faderens Død:

„Ej så jeg Døden løse Livets Bånd,
modtog ej stumme Tryk af Faderhånd,
ej bød jeg Dig den sidste Lædskedrik,
og så det ej det milde Afskedsblik:
men sukket har Du vist for mig i Løn,
og Kærlighedens Gud har hørt Din Bøn!

Så samles vore trætte Ben en Gang,
når Klokken synger Livets Svanesang.
Hist samles Ånderne i hellig Lyst,
som føltes ej af noget jordisk Bryst!
Der vil min høje Lovsang hæve sig
til Gud, som slig en Fader skænkte mig.“

Et Par Måneder efter Faderens Død var hun atter rask og giftede sig, og Madame Ludvigsen, som hun nu hed, havde det Ord på sig, at hun var dygtig til Alting. Hvor fandt man en Hønsegård som hos hende, og sådanne Kalve! Disse passede hun selv, og hun viste i Gerning, at hun kunde mer end synge smukt om Dyrene. Hun kunde pleje dem, så det havde Skik. Lorenz var en flink Bonde. De passede deres Ting, satte Stevne efter Evne, der kom gode Tider for Bønderne, så det gik frem for dem, efterat de vel var kommen igennem Oprørstiden. Folk længtes efter „Hedeblomsterne“ i „Dannevirke“ og da der i 1845 var gået lang Tid hen, uden at der havde været nogen, stod der i nævnte Blad for 18. Novbr. 1845:

Til Anna:

Små Hedeblomster kommer
ej mere til vor Ø,
den hele lange Sommer
ej Dine Toner lød.

Hvorfor er Du så stille,
 hvorfor Din Harpe stum?
 Du dæmped tidt det vilde
 oprørte Hjertes Skum.

Så mildt de Blomster smilte
 til alvorsfulde Blik.
 Nar de ved Hjærtet hvilte,
 en Havblikdrøm det fik.

O, bind igen Buketter
 og send dem hid til os,
 af den vi Kranse fletter
 uvisnelig som Mos.

Als, i Novbr. 1845.

Et Par Uger efter stod derefter Annas „Gensvar
 til en Ubekendt på Als“ (Dannev. 6. Decbr. 1845):

„Jeg spandt, min Mage læste, nysgerrig hen jeg så,
 der øjner jeg: Til Anna! og Rokken gik i Stå.
 En sød Erindringstone igennem Sjælen lød,
 mens stille Glædeslue mig maled Kinden rød.

Ukendte, Du som spørger fra Danmarks Paradis,
 hvi Anna tav så længe, modsat sin gamle Vis.
 Ak, hun har Sorgen fristet, og tabt sin Fader kær,
 har skiftet Stand og Bolig og været Døden nær.

Nu smiler Glæden atter ved Mage, Dont og Stand,
 hun munter er som Fuglen og Fisk i solklart Vand!
 Ej tænkte hun, at Kvadet, hun uden Hensigt skrev,
 som Hedelærken kvidrer, af nogen savnet blev.

Men kan det nogen fryde, fra Dannevirkes Vold
 at høre Annas Stemme, da er den i Behold.
 Mer sjælden vil den lyde, måske og mindre klar,
 da Tid og Vinterkulde dens Tone svækket har.

Men Ånden er den samme i Vinter som i Vår,
 det ærlige danske Hjærte udelt i Barmen slår!
 Ret barnligt det sig fryder, når ved Naturens Røst
 det stundom Genklang vækker i ædelt Dannerbryst.

Ukendte, Du som vakte mig af min lange Slum,
 ja gid jeg kunde dæmpe oprørte Hjertes Skum!
 Hav Tak, fordi Du smilte til Hedebloomsten bly!
 måske en sådan svømmer snart til Din Ø pány.“

Det var altså ved Juletid 1845, hun skrev ovenstående Digt og vilde gerne fryde sine danske Kampfæller, gerne dæmpe de oprørte Hjærtets Skum. Et halvt År senere var det, hun skrev sit Brev og sit Digt til Laurids Skau og fik følgende Svar:

Houst pr. Haderslev, den 26. Juni 1846.

Kære Madame Ludvigsen!

Jeg ved ikke ret, hvorledes jeg skal begynde, for at tilkendegive Dem min dybtfølte Tak for den lige så store Udmærkelse, som opmuntrende Deltagelse, De har været så god at vise mig, formedelst Skrivelse af 3. Juni, med indlagte hjærtelige og smukke Digt. De ved ikke og kan ikke have nogen Forestilling om, hvor lykkeligt et Tidspunkt Deres venlige Brev ankom i — jeg mener lykkeligt formedelst den Virkning, som det gjorde på mit Sind — ti ellers ved Gud, at det ikke var en behagelig Tid for mig. Jeg var netop kommen hjem fra en længere Rejse, havde besøgt Hovedstaden, det sydlige Sjælland, Falster, Lolland og derpå Landmandsforsamlingen. En Mængde Bekendtskaber havde jeg naturligvis gjort og erhvervet mange Oplysninger og Erfaringer; men jeg må tilstå, at mange af dem var sure og bitre. Jo mere man lærer den rædsomme Søvn og Ligeegyldighed at kende, der er herskende overalt, desto mere overbevises man om, at det ikke alene er vort Slesvig, der skal frelses fra national og altså åndelig Tilintetgørelse, men at selve Kongeriget lider af en indre Kræftskade, der kun kan læges ved de mest gennemgribende, dybtgående Reformers. At spise, drikke og sove godt og overalt gøre sig Livet så behageligt som muligt, — dette er Grundtanken i Flertallets Bestræbelser. For det Offentlige og for offentlige Personligheder

interesserer man sig kun for så vidt, som der følger Knald-effekt, så Øjets Sans kan vorde tilfredsstillet; men høre vil man ikke. Således har jeg i længere Tid mærket og mærkede især på den sidste Rejse en stor Forundring og Misfornøjelse med os herovre og med mig personlig, fordi man syntes, „vi gjorde ikke Noget.“ Det var Knaldeffekten fra 1842—44 man savnede, det var sådanne Ting, som f. Ex. mit bekendte Brev til Kongen, man vilde have. — Disse Erfaringer havde gjort mig i høj Grad mismodig, hvilket endnu forværredes ved Skinsygens fæle Ånd, som jeg sporede tydelige og klare Beviser på i flere Venners Falskhed, der næsten altid er værre end åbne og ærlige Fjender. — Den derover opståede mismodige Stemning mildnedes imidlertid ved Deres venlige Brev, og jeg fik deri en Stadfæstelse på min gamle Mening, at den virkelige, uforanderlige og sande Varme næsten altid må søges og findes i det for Følelsen åbne Kvindehjærte, medens Mændenes Varme som oftest har sin Grund i kold Beregning, og at en virkelig varmtfølende Mand, hvis Følelse har sin Grund i ren og ublandt Interesse for det Gode, er en stor Sjældenhed. Men måske netop dette hører til Naturens Orden.

Med inderlig Glæde læser jeg „Annas“ Vers i „Dannevirke“, og mere end en Gang har jeg havt i Sinde at skrive til Dem, ligesom jeg også for længe siden har besluttet at besøge Dem i Deres Hjem, når jeg en Gang kommer på Deres Egns Enemærker. Jeg synes, det var så ganske i sin Orden, at jeg hilste personlig på Dem, at dette Forsæt netop har været Årsag, at De endnu ikke nogen Sinde har fået nogle Linier fra min Hånd. Hvis jeg imidlertid ikke af Deres Digte havde sporet, at De

syntes at være lykkelig, da vilde jeg ingenlunde have dvælet så længe; ti det er mig en dræbende Tanke, at et Hjærte, der tildels bevæges af de selvsamme Følelser, som mit eget, i nogen Måde skulde være lidende. Nu er jeg rolig i denne Henseende, så meget mere, som Folk fra Deres Egn, som jeg nøje har spurgt om Dem, allerede i Efteråret forsikrede, De havde det godt. — Når Skæbnen en Gang giver os Lejlighed til at tale roligt sammen en Times Tid, skal jeg tillade mig at give Dem adskillige Viuk med Hensyn til Deres Digte. Men lad os kun ret ofte se noget fra Dem; „Annas“ Navn er lige så vel set som vel kendt. I Går fik jeg Brev fra „den jydsk Pige“ (Pouline Worm?), som også under Tiden skriver Vers i „Dannevirke“. Hvis De i År kommer til Skamlingsbanke, kunde jeg måske gøre vore to Digterinder bekendt med hinanden. De vil ikke fortryde at tale med denne brave Pige nogle Øjeblikke; hun er dannet og følelsesfuld. Nok en Gang Tak for den smigrende Opmærksomhed, De har vist mig. Jeg vil vist aldrig tabe Modet, så længe venlige Hjærter slår mig i Møde; ti i de bitreste Øjeblikke sender Vorherre almindelig en slig trøstende og opmuntrende Engel, hvis milde og blide Røst giver Styrke og Mod til ny og gavnlige Bedrifter. Men, kære Madame! jeg frygter, De overvurderer mine Kræfter; De stiller mig sikkert alt for højt. Forglem ikke, at jeg er født og opdragen i Bondestanden og lever i den, så De er mig kærest, når De uden Omstændigheder taler lige og rent ud til mig. Dette gør jeg jo til Dem, under Forudsætning af, at dette er Dem kærest. Lev vel og mindes med Venskab og Velvilje

Deres taknemligst forbundne

Laurids Skau.

Den 2. Februar 1848 skriver Digterinden til Veninden i Slukefter: „Vor elskede Konge er sa uventet gået til Hvile, ja det var et meget sorgeligt Budskab, Budskabet om hans Hedengang! Han var såre elsket her i Eguen, og Gud ved, hvor meget han fortjente Folkets Kærlighed. Vort Håb står nu til Frederik, og det vil med Herrens Hjælp ikke blive skuffet. Om sig selv skriver hun: „Jeg er meget lykkelig nu, og jeg siger dette, da jeg véd, at De tager så varmt Del i min Skæbne. Jeg har ikke altid med Sandhed kunnet sige dette; men nu stemmer Hjærtets Følelse overens med Ordets Lyd, og jeg beder kun den Algode om Varighed. Det er uvist om min ømme Mage og jeg endnu en Tidlang må nyde Samlivet; men Guds Vilje ske . . . Nu går vi jo allerede op ad Bakke, Dagene længes og de lange Aftener er i Aftagende. Men er just mig såre behagelige, da de svinde så hurtig ved Forelæsninger, som uudsat holdes hver Aften af udsøgte Bøger. Da er jeg ret i mit Es, som man siger, og således haber jeg, at det skal vedvare, indtil den kølige Nat en Gang overrasker mig og fører mig efter en kort Slummer en lysere Morgen imøde.“

I samme Brev forenede hendes kære Mand sine Bønner med hendes om, at de i Storde måtte modtage Veninden og hendes Mand som Gæster til Sommer. Der blev i Sommeren 1848 andet at tænke på både i Vedsted og i Storde.

Til sin Slægtning Maler Hans Andreas Kier i Østerløgum skriver hun 23. Marts et langt Brev. Først vil hun trøste Familien i sin Sorg over den lille Peter Callesens Død på Lerskov, skriver om et kort Besøg, hun har havt af Maleren og hans Broder, der også havde sin unge Hustru

med, Datter af Farver Peter Johannsen i Tinglev (17. Januar 1771—4. Febr. 1848), hvis Hustru var en Datter af Bonden Jens Lautrup i Mellerup, Agerskov Sogn. Om Peter Johannsen skriver hun: Den ærværdige Svigerfader i Tinglev har da også sit Løb fuldbragt, og der var vel få, der kunde medtage sligt et hæderligt Eftermæle i Graven. Den varme, sande Menneskeven uden Falskhed og Stolthed, jævn og stille. Var der mange af hans Karakter, så det anderledes ud i Verden nu om Stunder! Ellen savnede kun kort sin Fader. Hvorledes er det vel nu med den gode Farverenke? Tinglev er nu fremmed for mig, dette mig altid så kære Sted. Så længe vi har boet her, var det altid vort Håb, at den gode Farverfamilie en Gang — som bestemt var lovet — vilde have glædet os med et Besøg. Men dette slog fejl, og Døden har tilintetgjort ethvert Håb derom. Vi vil håbe, at Din kære Moders Skrøbelighed rejser sig af Årstiden og vil snart igen vige. Hun må ikke gå bort endnu. Hun har det jo vel efter Ønske og elskes og agtes af sin hele Omgivelse og lever midt i dens Skød. Din gode, kære Søster og Mand (på Lerskov) sendes de oprigtigste Hilsener og den mest levende Forsikring om vor hjærteligste Deltagelse i Deres Tab! Du skrev, at Du var bange, at hun ikke skulle kunne gennemgå den hårde Skole; men Mennesket kan, når det udfordres, udholde utrolig meget, mer end Andre eller man selv tiltror sig. . . . Var vi Eder meget nærnere, vi vilde da ofte samles i vor Simpelhed, som vi alle så meget ynder, og udgyde vore Tanker og Følelser for hinanden. I de allerfleste Ting stemmer vore Synsmåder overens, og dette giver et behageligt Samliv. Hils Din kære Broder og hans smukke venlige Kone ret hjærtelig,

og tak dem meget for den Glæde, de forvoldte os ved deres Besøg. Det glæder os så meget, at I kære Alle lever tilfredse og fornøjede i hinandens Nærhed. Ikke mange Familier lever så tæt forenede som I Søskende og Eders kære Moder.

Her skal hveranden til Regimentet i denne Tid. Gud ske Tak, at min elskede Mand har fået sit Gårdmandspas, så håber jeg vist, at han er sikker. Den ene af de Svanstrup Mænd, som er gift med Fuldmægtig Lorensens Datter, var ikke i nogen Rulle, men glemte at være indført, han slap til nu og blev tagen til Soldat uden at måtte leje en Stedfortræder eller købe sig løs for nogen som helst Pengesum. Det ser temmelig sort ud på den politiske Horizont i den sidste Tid. Gud give snart Fred i Landet. Derom beder vi jo Alle, enhver ærlig Sjæl, være sig tysk eller dansk. Det glæder os, at de Hejlsere befinder dem vel. Når jeg siger Familien i Hejls, undtager jeg Jærnstøberen (Bonnichsen i Haderslev); ti han er under al Kritik. Det er jo dog godt for Familien, at den gode, svagelige Fader lever hen så længe. Ilden brænder bedst, så længe den er samlet, siger man, og det er en Sandhed. Jeg hører yderst sjælden noget fra dem, såvelsom de fra os her. Men dog tager vi oprigtig Del i Alt, hvad der angår dem, og vær forvissat om, at de gør det Samme. Er det Dig dog ikke mulig nu til Forår eller længer hen i Tiden at glæde os med et lidet Besøg. Kærere Ven kan ikke komme! Min kære, travle Mand pløjer daglig. Gud lad det fredelige Plovjærn ikke nogen Tid vige for blinkende Sabler! Men lad Enhver nyde sin beskedne Del i Fred og Ro, indtil Jorden modtager det Forkrænke-

lige i sit fredelige Skød, og det, som ingen Død kan tilintetgøre, går histhen i de Levendes Land.

Nu de kærligste Hilsener fra min elskede L. til Dig, Din Moder og alle Dine, som også fra mig, som for bestandig i Sorg og Fryd, Liv og Død, er Din uforanderlige Veninde

A. Christiane Ludvigsen.

Men den blodige Krig kom, og Annas Sange vidner om, at hun ikke vilde Fred for enhver Pris. Med glødende Harme over Oprøret og dets Hjælperes Vederstyggeligheder og med en lige så glødende Taknemlighed og Hengivenhed til Kong Frederik og hans Hær, som i den blodige Kamp kæmpede på Liv og Død, skrev hun Krigssange og Sejerssange. Således bl. A.:

„Kærfader lærte, at Slesvigs Land
hed Sønderjylland! en Del af Dan.
Ved denne Lære vi holde vil,
når Uret driver sit Skændselsspil.

Vort første Ord, som fra Læben flød
var Dansk! vi lytted på Moderskød
til danske Toner — vort Afskedsord
det og skal blive på denne Jord.

Når vil Du bruse, Du stærke Nord,
at rense Vangen for Smerten stor?
og drive Tågen fra Sø og Strand,
som rædsomt skjuler vort elskte Land.“

„O Retfærds Gud, Du vil om Dana frede,
og lyse for vor Drot i Tidens Mørke!
O giv ham Sindets Ro og Åndens Styrke,
og Fredens Glæder, efter Kampens Hede!
Lad Folket gå forædlet frem af Strid,
og blive ærligdansk til evig Tid!“

„Ak daglig stirre vi mod Nord,
 vort elskte Moderland!
 vort Hjertes Uro er så stor,
 den ej beskrives kan.
 Når skal vor Længsel Ende få?
 Når skal vort Ønske Malet nå?
 som ender Bitterhed og Ve,
 når skal vi Dausken se?

De komme! komme end i Dag!
 lod ofte Vennerøst;
 da fløj fra Skjul det røde Flag
 og Hjærtet slog i Lyst.
 Men ak! — for røde Kjole så
 vi sværtet Hat og Kappe blå;
 da sneg vi os sørgmodig ind
 med Bitterhed i Sind.

Og Dør og Vindve luktes i,
 mens Hestetrampen lod,
 først da, når Skaren var forbi,
 vor Harm fra Læben flød.
 Ja selv vor trofast danske Hund
 blev kaldet ind i slig en Stund!
 En Huud bevogter Gods og Bo
 og er sin Herre tro!“

„Den danske Pige til den tapre Landsoldat“, er skreven til Emil Hornemanns Melodi som Gensvar til P. Fabers Kampsang.

„Krigssang for Sønderjylland“ er en Vise på otte Vers. Som Prøve hidsættes her det sidste:

Skal Daner vige end en Stund
 for Overmagt og Lumskheds Miner,
 hun styrket vågner af sit Blund
 en Phønix lig på Fædregrund
 genfødes hun blandt Tidsruiner!

Skændselens Vej

valgte Du ej!

— En Helteslægt vi bygge

i Nutidsgraves Skygge

med et Virke af Stål Dig mod Rovlyst at betrygge!

Til hendes Forældres Omgangsvener hørte også Familien Wulff i Brede. Jens Wulff, Ridder af Dannebrog, var født 1. Maj 1774 og boede i Brede som rig Kniplingshandler. Broderen Johan Andreas Wulff var født den 14. Marts 1780. Han var Elev af Pastor Lautrup, var sammen med Beyer fra Harris, som blev Præst i Tinglev, bleven forberedt til Studentereksamen. Kristjane Lautrup læste sammen med disse unge Mænd, som det kneb for at hamle op med hende. J. A. Wulff var bleven valgt til Sognepræst for Riis Menighed 22. Maj 1821 og døde der den 24. Maj 1856 som Konsistorialråd. Til ham skrev Digterinden:

„O, ædle Mand! som ene stod,
 en Trofast blandt en troløs Skare,
 som trodsede med Retfærds Mod
 hvert nedrigt Kunstgreb, hver en Fare;
 Dit Fødeland, Din Konge tro,
 Din Løn er Agt og Sjælero.....

Ej vakled Du, og ej Du skjalv
 i Kamp mod Oprørs Afgrundsbølge;
 mildt viftende vil Fredens Alf
 Dit Fjed på Fremtidsbanen følge.
 Og en Gang op fra Tågens Strand
 ledsage Dig til Lysets Land.“

Under et Digt fra 1848: „Den danske Gardehusar“ skriver hun: „Gardehusar af anden Escadron Nr. 27, som blev dødelig såret bragt til Rødebro, hvor han døde, efterat have nedsablet syv af den Tannske Friskare ved Mastrup på en Gang ved et Overfald (ved Hoptrup 7. Juni 1848). Han hviler på Kirkegården i Riis, hvor Dannemanden, Herr Pastor Wulff, har båret Omsorg for, at der sattes ham en Mindesten med en af ham forfærdiget, passende Indskrift.“ Graven findes i Kirkegårdens nordvestre Hjørne tæt inden for Stenten. På den smukke,

rødlige Granitsten findes øverst indhugget og malet et Dannebrogssflag, som en eller anden from Sjæl dog ikke har kunnet nægte sig den Lykke at sværte lidt i det ene Hjørne. Under Flaget står at læse: Husar Niels Jensen fra Calløe i Sjælland i anden Escadron af de kongelige Livhusarer. Falden dødelig såret i Kampen mod de Tannske Friskarer den 7de — død den 8de Juni 1848.

Landsmand, ser Du min Grav, så meld det tilbage til Hjemmet, at jeg er falden i Kamp, tro min Konge mit Land.“

Rigsarkivar A. D. Jørgensen har meddelt, at den faldne var Niels Jensen fra den lille Ø Kallø i Guldborgsund. Om ham sang Anna:

Du stolte Helt! Oldkæmpen lig
 i Asers Land,
 med Dødens Lyn Dit Glavind foer,
 syv Fjender blodig lå på Jord!
 da steg Du, ægte Søn af Thor,
 til Hvilens Strand.
 Full værd er, Ædling! Din Bedrift,
 at tegnes op med Sagas Skrift,
 Du Hæder for Din Stand.

Jens Wulffs Svigersøn Apotheker Nagel i Højer havde mattet bøde for sin Troskab mod Konge og Fædreland i Fængsel hos Oprørerne. Efter hans Hjemkomst skrev Anna:

„Som klare Gnist først farer frem
 ved Stålets Slag,
 så viser Troskabs ædle Id
 sin Styrke først i Trængselstid,
 lig Heltmod i hede Strid
 på Kampens Dag!
 Selv Pileskud fra Ondskabs Lejr
 befordre kan det Godes Sejr
 i hellig Retfærds Sag.

I denne Krig stod Frænde mod Frænde og Broder mod Broder, og under sådanne Kår er Frænde ofte, om

ikke altid, Frænde værst. I et af Annas Digte taler „en dansk Soldat“ således til sin til Oprørerne overtrådt Broder:

„Farvel min Broder! ja far evig vel!
Jeg iler hen for Retfærd's Sag at stride.
O Gud, at Du er vorden Skændsels Træl
og ej vil kæmpe ved Din Broders Side!
at Brødre mødes må på Fædrekyt
at sende Kuglen mod hinaudens Bryst!

For Din forførte Sjæl jeg bede vil,
på Jorden må vi bitre Fjender blive;
og mødes vi i Kampens vilde Spil —
en Kugle Broder kun kan Broder give.
O, skån mig Gud, for denne Jammer stor,
og lad os aldrig mødes her på Jord!“

I Januar 1849 skrev hun et Digt til Ribe, hvoraf vi ser, hvad der følger af sig selv, at Ingemanns Romaner har hørt til de udvalgte Skrifter, hun kortede Tiden med i sit Hjem de lange Vinteraftener; men vi ser også, at hun håbede på og længtes efter den Dag, da „atter mod Syden en „Sejer“ vil fare.“

„Da vil han værne om Snække og Plov
bygge med Lov
Landet, lig Volmer og skue med Glæde,
ældgamle Ribel end Trofastheds Sæde!
Stolt vil Du blomstre i Dannebrog's Ly,
Mindernes By!“

Fra Brede er der ikke langt til Brøns, hvor den 22. Januar 1849 væbnede Bønder blev slaede af veløvede slesvigholstenske Krigsfolk. Men hun længtes utålmodig efter Udløbet af Våbenstilstanden og efter at se „den tapre Landsoldat“ drage i Syd fra den gamle Kongeby. Og hvor blev hun ilde tilmøde, da Fjenden fik Udsættelse og det derefter gik så ilde til i Egernførde og ved Kolding. Da var det, hun en Dag kom højt hulkende ind

i Døstrup Præstegård til sin gamle trofaste Ven Provst Gabriel Koch (født 3. Aug. 1792, død 16. Oktbr. 1865) som en Skibbrudden, og det holdt hårdt for Provsten atter at få hende bragt Skuden flot. Siden skrev hun „Den sønderjydske Bondes Sang“, hvori hun dømmer mildere om de prøjsiske og øvrige tyske Krigsfolk, som var drevne herind langt bort fra Fædreland, Fødested, Forældre, Born og Mage for at tjene Forrædere, og udbrød:

„Gid snart de vende hjem igen;
 men hine Skændselsknægte,
 der løbe bort fra Bog og Pen
 for syndig Sag at fægte,
 der lyve prale, true slå,
 tilføje Skam og Skade,
 de Danmarks Fjender hedde må,
 og dem må Bonden hade.“

Og vor Moders egne utaknemlige Sønner, som lønner hende med Had og Hån! Dem har hun alt for længe ladet råde sig selv og ikke avet dem i Tide. Men bliver Moder Danmark vred til Gavns, hjælper ingen „kære Morlil“, så vil de komme til at bøde for den Frækhed, hvormed de har lånet hver dansk, ja selve Kongen. Var deres Stormstiger ikke for korte, stormede de vel Himlen med; men nu må de lade det være og se at komme over, hvor Gærdet er lavest. Imidlertid kom Fredericia-slaget, og Piben fik en anden Lyd.

Så blev der atter Våbenhvile, under hvilken Tillisch og Eulenburg stod for Styret i Sønderjylland med en Engelskmand Lord Woodhouse som Opmand, medens prøjsiske Tropper skulde stå dem til Tjeneste syd for Flensborg-Tønderlinien og svensk-norske nord for denne Linie. Og Anna hilsede „de skandinaviske Krigere ved deres Ankomst“:

„Hurra for Svensken, Fredens tro Beskytter,
 som når Vildtysken fræk sin Næve knytter,
 med Fynd og Klem den Rasende vil ave,
 som ypper Kiv i egen Moders Have.

Hurra! Hurra!

Anna var ikke Slesviger! Hun var Sønderjyde, hun var Dansk, og frem for Alt, folkeligt talt, nu Skandinav, og når hun tilsidst skal sige, hvad hun vilde, da synger hun:

Højt vilde jeg synge for Trillingestammen:
 i Medgang og Modgang at holde tilsammen!
 Lig Fyrren og Egen, i Skovene delt,
 i Kampen mod Bølgen de udgør et helt!

Så kom 1850 med de voldsomme Tørn ved Isted, Mysunde og Frederikstad.

Den 18. Marts 1850 havde hun skrevet til Veninden i Slukefter: „Allerkæreste Veninde! Mange Gange har jeg havt i Sinde at skrive til Dem; men nu må det endelig blive til Alvor. En særegen Omstændighed fremskynder mit Forsæts Udførelse, nemlig den, at jeg i lang Tid næsten et Par Gange ugentlig i meget levende Drømme er hos Dem. Snart vandrer vi sammen i smukke Egne, snart er jeg hos Dem i Deres Hjem osv. Jeg har ofte talt med min Mand derom; ti det har været næsten påfaldende ofte. Jeg iler derfor at skrive nogle Ord, og håber, at De, når De har Tid, melder mig Deres Befindende, at jeg dog kan forvisses om, at De og Deres kære befinder Dem, som vi så gerne ønsker det. Tro ikke, min Bedste, at jeg har glemt Dem eller holder mindre af Dem, fordi jeg aldrig har ladet se Tegn derpå i så lang Tid! nej, min Veninde! Jeg glemmer Dem aldrig. De har en Plads i mit Hjærte, som i Liv og Død er Deres! Men de onde Forargelsens Tider har også virket i den Retning, at jeg ikke har følt

Lyst til Nogeting. Ja jeg kan sige, at de to sidste År har havt en sådan Virkning på både Legeme og Sjæl, så jeg aldrig mer ret vil forvinde det. De Ærgrelser, man har måttet døje og endnu daglig er udsat for, søger Sjælens Grund på enhver Trofast. Imidlertid håber vi snart at få et godt Udfald af Hovedsagen, og så jævnes der Meget, men udslettes vil det ikke i min Tid. En Anstødssten for vort Velbefindende findes her især, og som sandsynlig vil blive liggende; nærmere Forklaring herover mundtlig. Jeg kunde ellers nu leve så fornøjet ved min kære Mands Side, og uden store Sorger for Fremtiden. Men Noget må der altid være i Vejen, ellers var det alt for godt for mig nu. Tør vi ikke i næste Sommer vente et Besøg af Dem og Deres kære? Deres gode Mand holder vi også så meget af; jeg glemmer aldrig, hvilken god og tjenstvillig Nabo, han var, da jeg endnu levede i Nærheden af Dem. Og jeg er Dem Begge bestandig taknemlig derfor. En god, tro Nabo er bedre end Slægt og Venner, det må jeg af Erfaring saude. Gid vi havde Dem i Nærheden igen! men vore Ønsker nytter lidet i denne forvildede Verden. Vi er så fast bundne til Pletten ved det stakkels Legeme, der fængsler Ånden, og der er ofte så mange Omstændigheder ved dets Flytning, så man må grue derfor; ellers kom jeg meget ofte til Dem. Kunde De se mig med legemlige Øjne, hver Gang min Tanke iler til Dem, vilde det gå tidt på. Når nu Væren kommer, vil jeg ret ofte drømme mig tilbage i de kære Træers Skygge, nede ved Søen, og titte gennem Løvet op til Deres Bolig, som jeg så mangen Gang har gjort. O, de var mig så kære, disse gamle Træer, hvis Grene næsten berørte Vandet! Min elskede L. har vel plantet en Del, og de vokser også

godt; men inden de er så vidt, at de kan optage mig i deres Skygge, er jeg vistnok længst i en anden Verden. Efter de gamle Kæmpehøje længes jeg ofte, jeg har der havt så mangen skøn Time ved at hendrømme mig i svundne Tider. Jeg skal en Gang, når jeg sender Dem nogle Billeder, hoslægge et lidet Digt: min Afsked fra Vedsted, som jeg vist tror vil behage Dem, ikke for sin Skønheds Skyld, men fordi denne Tid også endnu vist mindes af Dem. Når vi en Gang får Fred, har jeg i Sinde at udgive henimod et Par hundrede Smådigte til Bedste for vore danske Sårede. Ellers var det vist aldrig sket; men kunde jeg på denne Måde gavne lidet, så synes jeg, at det er min Pligt, og har, opfordret dertil af flere, givet mit Samtykke. — Måtte jeg vel besvære Dem med Indlagtes Besørgelse så snart som muligt. Det er angående Aviserne, som vi i hele Krigens Tid ikke har havt, men nu gærne ønsker igen. . . . Min gode Mand hilser Dem og Deres kære hjærtelig og beder med mig om Deres Besøg i tilstundende Sommer! Gid vi da tales med Glæde, hvis det er Guds Vilje, og gid Fredens Genius daler smilende ned til vort elskede Land forinden den Tid. . . . Under mange kærlige Hilsener og Ønsker for Deres Alles Vel, er jeg

Deres Dem trofast elskende

A. Christiane Ludvigsen.“

Efter Fredsslutningen og Slesvig-Holstenernes og deres Hjælperes Afvæbning skrev hun sin „Glæde over Freden.“

Synger, Småfugle! nu Sommer i By,
jubler fra løvrige Kvist.
Hører I Susen og Vajen i Sky?
Ser I min Dannebrog hist?
Suehvid som Liljen, som Rosen så rød
stråler den nyfødt i Vårsolens Glød!

Den 5. Juli 1851 skriver hun til Madame A. E. Callesen på Lerskov: Vore kære Venner Alle! Den hjærteligste Tak for sidst beviste Godhed! Skøndt Vejrliget i det hele jo var mådeligt, imedens vi var hos Eder, så må vi dog henregne den Pinserejse til en af de glædeligste og behageligste, vi siden vi bo her, har havt! Hvor kan man andet end føle sig fornøjet, når man finder slig Velvilje, Uegennyttighed og forekommende Godhed, som vi fandt hos Eder, I kære! I er mine eneste Slægtninge, de Andre — de få i Vejstrup undtagne — er mig aldeles fremmede og ligegyldige. Min Mand føler sig lige så lykkelig i Eders Selskab som jeg, og fra ham mange venlige Hilsener og Taksigelser til Eder Alle, i Lerskov og Lygum! Jeg havde skrevet før, hvis jeg havde kunnet få Kniplingerne straks. Der er nu ikke nær så mange, der knipler, som før, da Ferdinand Wulff tager næsten alle Piger i Beslag til sit Væveri med at væve, og de Yngste, som ellers knipled, til at spole. Om Du er tilfreds med dem, ved jeg ikke, de har kostet 5 Mk. Alen, men burde have været smukkere og spidsere takket; men der var ingen mere passelige at få, kære Eugenia! Jeg er meget lykkelig med Dine Oste, og takker Dig hjærtelig for Din Godhed. Dine Blomster vokser godt, og jeg skal sørge for at plante Dig nogle smukke her, som Du ved Lejlighed skal få.

Lille Misse skikker sig vel og er bleven vor Kæledægge. At hun er fra Lerskov er heller ikke til Skade for hende. — Hvorledes er det med Din gode Moder, kære Genia? og når kommer Din Broder op til os? I denne Tid ønsker vi det ikke, da vi er i den, for os meget travle Høhøst, da L. er aldrig hjemme, og det går i Hastværk fra Morgen til Aften, især når man, som i År,

har Mistro til Vejrliget. Vi har nemlig vort meste Hø ved Åen, og kommer der da megen Regn, kan det hele flyde bort, eller må bjærges og opbæres med stor Møje.

Her er Kornhøsten ikke at regne imod Høhøsten. Hos Eder er det vel omvendt. Det var Skade, at vi, da vi var hos Eder, ikke for Vejrets Skyld kunde komme lidt omkring og se os om. Skøndt vi morede os overmåde vel inde, så havde det dog været ret behageligt at se Træplantningen og de nærmeste Omgivelser. Vi havde ellers en lykkelig Hjemrejse, vi befandt os vel og fandt Alt vel hjemme.

6. Juli. I Dag er det Søndag, og jeg har nu Lejlighed til at fuldende. Det er Eftermiddag, og nylig rejste vor Piges to Brødre, Morbroder og En til her fra, som just kom hertil til Middag. Den ene Broder, som er Styrmand og har været rundt omkring i den store, vildsomme Verden, har hun ikke set i ti Ar, og nu talte de kun sammen et Par Timer. Det går så løjerligt og ulige til i denne vildsomme Verden. Somme tunler omkring fra det ene Land til det andet, ja fra den ene Verdensdel til den anden, og andre forlader neppe den Tue, hvor de så Lyset første Gang. Dog den længste og vigtigste Rejse må vi alle gøre til Slut, Rejsen til den anden Verden, og der vil vel mange, som her var Kapitain, komme til at fare for Svabergast, og omvendt.

I denne Tid er Færd. Wulff i London at beskue den uhyre Udstilling, og Hochberg har sendt Kniplinger derover, som findes der blandt de utallige beundringsværdige Kunstværker fra alle Evropas Lande og Egne og af alle mulige og tænkelige Slags. Jeg synes, at man kunde blive tosset i Hovedet og ikke se Skoven for bare

Træer. Jeg rejser også, men kun om Natten, og da synes Søvnens Engel ved smukke Dømmebilleder, at ville holde mig skadesløs for min bestandige Dvælen på en og samme Plet, hvor så såre lidet er for Øjet.

Jeg må endnu melde Dig, at min faderlige Ven, den gamle gode Pastor Hohn i Emmerlev, der hvor vi en Gang var, og havde den fæle Hjemrejse i Mørke — den 10. Juni pludselig uden Sygdom, er gået heden. Han var mig en anden Fader, og skrev mig et Brev — et helt Ark, få Dage før sin Død, som jeg just vilde besvaret, da Budskabet om hans Død kom.

Når I en Gang får Lejlighed, så håber vi at se nogle Linier fra Eder, hvorefter vi længes. Vi tænker på og taler tidt om Eder og gode Mutter i Lygum. Gid vi atter en Gang ses sunde og glade lige som sidst. Man ved ikke, når man siger hinauden Farvel på længere Tid, om det måske er for sidste Gang for dette Liv; men hvordan det end er, så ved vi, at der er et andet og bedre, hvor vi en Gang vil kunne genhils hinanden efter den kummerfulde Livssejlads. Din kærlige Moder vil Du bringe de kærligste Hilsener og Taksigelser fra os begge for hendes Godhed imod os, kære Eugenia! Jeg tænker tidt med Fornøjelse på Dine søde Børn, hvor de dog er vævre og kan synge og danse. Slig huslig Lystighed er den mindst bekostelige og i Grunden den bedste. Hils Dine kære Smapiger ret meget fra mig. Min Mand såvelsom jeg hilser Din gode Mand på det hjærteligste og takker ham for al bevist Venlighed imod os. Gid det ikke varer for længe, inden vi ser Eder hos os her.

I Forgårs var det seks År siden min Fader gik til de Saliges Boliger. Han var lykkelig, at han ikke op-

levede Krigens Forargelser, og så de mange skændige Affald fra Pligt og Ed, som vi Andre har været Vidne til! Nu må jeg vel slutte og ønske Eder Allesammen i min Mands og mit Navn en glædelig Sommer, god Sundhed og fulde Lader. Over Dig, min søde Eugenia! glædede jeg mig især, ti jeg har aldrig set Dig mere rask og munter end denne Gang. Således kan Sorg forvandles til Glæde, og det er i Grunden altid Tilfældet, når vi kun kan med Tålmodighed oppebie Hjælpens Time af Guds Hånd. Farvel, I kære Allesammen.

Eders uforanderlig trofaste
A. Christiane Ludvigsen.

Først i Året 1852 blev „Markblomster af Anna“ tilsendt Subskribenterne. Hun havde først sendt dem over til Ingemann, bedt ham om at gennemse dem og skrive en Fortale til dem. Hun fik derefter følgende to Breve:

Sorø, den 30. Juni 1851.

Jeg har for nogle Dage siden modtaget de mig tilsendte to håndskrevne Hefter tillige med Deres forekommende Skrivelser af 2. og 11. Juni, og jeg vil ikke opsætte foreløbig, med min venligste Tak for de velvillige Ytringer, at meddele Dem den Anskuelse, jeg allerede ved at have læst i begge Hefter omtrent en tredive Digte er kommen til angående disse Digtets Forhold til det Hjærte og den Ånd, hvoraf de er udsprungne og til Boghandelen og den Læseverden, hvor De ønsker dem udbredte.

Digtene røber en ædel kvindelig Natur, der med inderlig Kærlighed til det Gode og Skønne og med aben Sans for Naturen har tilegnet sig al den Dannelse og æsthetisk

Udvikling, et fortroligt Bekendtskab med vor poetiske Literatur må medføre, og med et umiskendeligt Talent til at udtale sine Tanker, Følelser og Stemninger i et ualmindeligt regelret Sprog og i de Udtryk og Former, der gennem Kunstpoesien er blevne gængse og ligesom stående. Fremstillingen synes mig i Almindelighed at bevæge sig på Grænsen mellem Veltalenhed og Lyrik, som i Tyskland i Perioden efter Schiller og i Danmark efter Opsvinget ved Evald og efter Kunstpoesiens ny Retninger i dette Århundrede. Slige Frembringelser af en Tidsalders æsthetiske Dannelse er talende Vidnesbyrd om Kunstpoesiens Indgribelser i Livet og derfor altid agtværdige, allerhelst, når de, som her, åbner Indblikket i et fromt og ædelt Sind i en fædrelandsk, begejstret Sjæl og i et elskværdigt Familieliv, men hvor den af Poesien let modtagelige Ånd dog ikke egentlig kan siges at bryde sig en ny Bane og fremtræde som Bærer af ny eller hidtil upåagtede Ideer og Livsanskuelser i Sandhedens og Skønhedens Tjeneste — der vil altid selv de heldigste Udgydelser af Ånd og Hjærte vanskelig tildrage sig almindelig Opmærksomhed og derfor stå i et mistligt Forhold såvel til Boghandelen som til den større Læseverden.

Jeg har oftere været anmodet om ved Fortaler eller Indledninger at indføre yngre Forfattere i Literaturen, som det kaldes, men jeg har altid vægret mig derved. Det strider mod min Anskuelse af den enkelte Skribents Selvvurdering og formentlige Forhold til Publikum at fremtræde som åndelig Formynder eller med en Beskyttermine, der næsten kun altid fremkalder Opposition netop mod den således af en selvgjort Myndighed Fremstillede. Der- som De ønsker det, skal jeg derimod gerne tilskrive min

Forlægger, Universitetsboghandler Reitzel i København, at De vil tilbyde ham Manuskript til Forlag, og sige ham, hvad jeg oprigtig mener om dets Værd; men jeg forudser et Afslag af Boghandlergrunde. Lyrik er netop, hvad der nu allermindst gælder på Bogmarkedet. Når jeg endnu en fjorten Dages Tid må beholde Håndskriftet, skal jeg helt gennemblæse det og meddele Dem, hvad jeg fremdeles måtte finde at bemærke. Hav den Godhed forinden med et Par Ord at lade mig vide, om jeg foreløbig skal skrive til Reitzel derom. Et Udvalg af Samlingen om muligt på eget Forlag, vilde jeg anse for hensigtsmæssigst.

Hjærtelig Tak for det venlige Digt til mig og den levende, kærlige Opfattelse af mine historiske Billeder, som jeg højlig påskønner.

Jeg forbliver med megen Højagtelse

Deres hengivne

B. S. Ingemann.

Sorø, den 20. Juli 1851.

I Dag modtog jeg Deres Skrivelse af 8. d. M og jeg vil ikke opsætte at meddele Dem, hvad jeg endnu har at bemærke om de indsendte Sange og Deres mulige Udgivelse, inden jeg med næste Pakkepost (den 22.) tilbagesender Dem begge Hefter. Dersom De bestemmer Dem til at udgive et Udvalg af Sangene, vilde jeg først råde Dem til et Gennemsyn af dem alle, og hvis De billiger mine Bemærkninger, da med mulige Udeladelser, Forkortelser eller Ændringer. Uden med Hensyn herpå, at gå ind på det Enkelte, skal jeg blot tillade mig i Almindelighed at påpege, hvad jeg henstiller til Deres Selvkritik ved Gennemsynet og Udvalget at tage i Betragtning.

Da en stor Del af disse Sange indeholder Stemninger,

Følelser og Tanker, som i forskellige Former udtrykker Deres Kærlighed til Naturen, Landlivet, Fædrelandet, til agtværdige Frænder og Venner, Deres Deltagelse for Poesien og dens Dyrkere, Deres Følelse af Fjendetryk og Deres Håb og Tillid til vore brave Krigere — Deres fromme, kristelige Betragtning af Livet, Døden og Evigheden — så mener jeg, at de kunde træffe et Udvalg af hvad der ejendommeligst betegner disse ofte genkommende Stemninger, hvorved den hele Samling vist vilde sammensmelte til en 5—6 Ark, og da vilde Bekostningen ved deres Udgivelse næppe overstige 50 Rd., hvoraf største Delen vel måtte antages at kunne indkomme ved deres Forhandling.

I hver enkelt Sang vilde jeg råde til at udelade alle de stående Former og alt for tidt gentagne Billeder af Kunstpoesien (f. Ex. Støvets Børn, Øje, Mål etc., Gravens Gemme, Naturens Skød, Jordens Muld — Billederne om Harpen, om Muserne — så vel de græske som de oldnordiske Mythebilleder (f. Ex. Sangen om Fenris og Nr. 83). Kun i en episk eller dramatisk Poesi, der fremstiller den mythiske Tids Helte, som udtalende Deres egen Religion og Livsanskuelse, synes Mythebillederne mig naturlige; men ikke i nyere Lyrik, der kun skal udtale, hvad vi selv i Liv og Tro tilegner os. Så kønt og rigtigt Oehlenschläger har anskueliggjort Mytherne i sin dramatiske og episke Poesi, lige så urigtigt mener jeg han anvendte Mytherne sin Lyrik (navnlige i hans Mindedig over Christian den Ottende, hvori han lader alle Nordens hedenske Guder modtage ham). Endnu mere støder det mig, hvor hedenske og kristelige Billeder i det samme Digt sammenblandes. Selv Skæbnen i sin hedenske Betydning spiller mig for vigtig en Rolle i mange af Deres frommeste Digte. —

Mangfoldige Billeder og Udtryk kunne både være rigtige og oprindelig smukke, men er dog for ofte gentagne til at bruges på ny, f. Ex. „at vandre Livets tornefulde Sti“ (pag. 107), og når et Billede skal give en hel Forestilling, må det ikke blandes med andre, f. Ex. Nr. 82 „Lad Hytten synke ned i stille Blund, som ofte trykkes med sin tunge Byrde.“

Deres Versformer er i Almindelighed meget regelrette og Rimene kraftige. Uagtet De kalder disse Sange Naturens Børn, landlige, simple Sange, kunne de dog ingenlunde henregnes til Naturpoesien — de er åbenbart Frugter af Dannelse. Det er den fromme, ædelt dannede Præstedatter, der udtaler sig i Kunstpoesiens kun alt for gængse Sprog og Former.

På de ydre Sprogformer er der, som sagt, ikke noget at udsætte; men den rent lyriske Fremstillingsform må ofte vige for et alt for stærkt Hang til at falde ud i Reflexion og almindelig Betragtning. Enkelte Naturbeskrivelser finder jeg heldigst, og overalt, når det er en virkelig Genstand eller en Person der skildres, f. Ex. Digtene om Deres Fader og Bedstefader tiltaler det mig mest, som Alt, hvad man kan se, er virkelig oplevet.

Tilgiv mig nu, hvis jeg ved disse Bemærkninger volder Dem nogen Forstemthed eller Besvær ved Omarbejdelse og Ændring, eller Mismodighed ved Selvforkastelse af, hvad De måske før har fundet heldigere — men om De derved forkastede den halve Samling, og, med Løsrivelse fra det alt for gængse kunstpoetiske Sprog, fandt ny ejendommelige Former for Deres Naturs Poesi — var det en Skat, jeg ved lidt at fortrædige Dem, havde bragt Dem til at oplede i Deres egen åndelige Mark og Have.

Til venlig Erindring sender jeg Dem nogle af mine allersimpleste Smådigte, som jeg netop for deres Simpeltid sætter mest Pris på, og som jeg havde ønsket at skrive endnu simplere.

Deres hengivne

B. S. Ingemann.

De tilsendte Smådigte var Ingemanns Morgen- og Aftensange, sat i Musik af Weyse. Foran i det indbundne Exemplar har han skrevet:

„Til Poesiens ædle Veninde og stille fromme Dyrkerinde Anna Christiane Ludvigsen, født Lauterup.

Sorø, i Juli 1851.

Til venlig Erindring

fra

Forfatteren.“

Det synes ikke at være meget, hun overkom eller fik Sind til at få rettet. Henimod Jul skrev hun til Veninden (Madame Mortensen) i Slukefter et Brev, hvori hun blandt andet også omtaler Udgivelsen af sine Sange.

Den 14. Decbr. 1851 har vi atter et Brev fra hende til Madame Mortensen i Slukefter, hvori hun skriver, at hun forgæves havde ventet Veninden og hendes Familie om Sommeren, og at hun, da hun i Pinsen var i Lerskov og Lygum med Længsel sa hen til den Kant, hvor Vedsted ligger, men umulig kunde gøre en Afstikker derhen. Ret hjærtelig længes jeg efter, vedbliver hun så, at tale mundtlig med Dem, og vil Gud, ma De love mig til Sommer at besøge os. Vi har jo nu, Gudsketak! Fred, og det er et stort Gode! Da mine Sange — i det mindste en Del af dem — nu bliver trykt hos Redaktør Kastrop i Flensborg, håber jeg, nar jeg skriver til Dem igen, at kunne have den Glæde at sende Dem et Exemplar til venlig

Erindring om mig. Måske vil jeg da længe efter min Død på denne Måde åndelig kunne underholde mig med Dem, og De vil skænke mig en kærlig Tanke og mindes den Tid, da vi var hinanden nær.

Tak, min kære, for Deres venlige Digt til mig. Det gemmes blandt mine kæreste Minder og vil, så længe jeg lever, være et talende Bevis på Deres venlige Sindelag imod mig. Ret glædelig overraskende var mig sidste Sommer P. Jørgensens kærkomne men kun alt for korte Besøg. Min gode Mand beder Dem, tillige med mig, at hilse og takke ham derfor og bede ham om Gentagelse for længere Tid. Denne ærede Ven fortalte os adskilligt om Forholdene i Deres Sogn, som vi meget beklager; men desværre må jeg sige Dem, at det ikke er bedre her med Hensyn til vor tyske Præst, men måske endnu værre. Ikke kan jeg betro Papiret noget af det Meget, jeg ellers følte Trang til at fortælle Dem, og vil derfor afbryde. Vi har det Håb, at alle slige Misforhold herefter, når de vigtigere Ting først er afgjorte, vil efter Hånden werde jævned, og må indtil så længe være tålmodige. Vor Sundhed har i det sidste År været temmelig god, og vi kan ikke noksom takke Gud for alt det Gode, han giver os. Jeg er ret lykkelig nu, kære Veninde, og vil Gud bevare mig for Sygdom, så synes det, at mit Efterår vil frembringe flere og skønnere Blomster end mit Forår og Sommer. Måtte jeg kun altid med inderlig Taknemlighed erkende denne Nåde. . . Det glæder os ret at erfare, at vor gode Ven B. Møller (Præstegårdsforpagteren) er en så tro dansksindet Nabo. Han er os desårsag dobbelt agtværdig. Men vi beklage i så Fald hans Stilling, da vi har hørt, at Pastor Jensen er af modsat Tænkemåde.

Jeg må tilstå: med en Slesvigholstener kunde jeg ikke udholde at være under Tag, uden at det vilde give Ild, som når to hårde Stene slås mod hinanden. Jeg er nu så aldeles urokkelig og ivrig i denne Sag, at intet kan formilde mig i så Fald. Jeg beder Dem ret venlig at hilse hvem der måske endnu måtte mindes mig i Deres Omgivelse. Jeg mindes endnu ret godt de allerfleste Folk i Vedsted. Ved at lade dem passere Revy forbi mine Tanker, er der kun få, som jeg ikke kan hitte Rede på. Her i Sognet kender jeg meget færre, da jeg næsten aldrig kommer til Nogen uden ved særlige Lejligheder. På Helligaftenerne vil jeg ret kærlig mindes Dem, min tro Veninde! og vil De gøre Gengæld, så mødes vore Tanker måske under de glødende Julestjærner og svæve hinanden usynlige forbi. Nu Gud evig velsigne Dem og Deres og lader Dem opleve så mange lykkelige Dage, som det er mit Ønske.

Min kære Mand sender ved mig de venligste Hilsener til Deres kære Mand og Dem, og vi ønsker dem Alle en glædelig Jul og et velsignet Nyår, ja det give Gud os Alle.

Deres i Liv og Død Dem kærlig hengivne

A. Chr. Ludvigsen.

Den 13. Februar 1852 skriver hun atter til Veninden i Vedsted: Vi flytter nu snart allerede i April herfra, men ikke langt bort, kun til Nørre Vollum i Døstrup Sogn i Ribe Amt. Der har min Mand i forrige Uge købt Berthel Refslunds Gård. Jeg meddeler dette så omstændelig, da Berthel Møller, vor gode Ven, som vi beder meddele dette, vistnok kender det nærmere dertil. Vi må nu snarest muligt sælge, og vi har desårsag skrevet til „Dannevirkes“ Redaktør for deri at få det indrykket, der kan De selv få det at læse. Havde Forpagtningstiden for Møller

været ude, kunde det have været passeligt for ham måske. Dersom De skulde vide en sikker Køber, så beder vi om at tænke derpå. Vi har købt vor ny Gård til 5000 Rd. og man påstår, ikke for dyrt. Vi kommer nu aldeles ind under Kongeriget, og vor Sjælesørger Provst Koch i Døstrup leder måske om sin Lige både som Taler og Menneske i det Hele. Jeg har temmelig travlt med Skriven i denne Tid; men den rette Uro og Travlhed vil først komme, når vi flytter, dog gør Vanen meget. Det er nu sjette Gang, jeg flytter, og med Guds Hjælp den sidste. . . Vi havde aldrig forladt vor lille bekvemme, venlige Ejendom, hvor vi meget vel kunde have vort Brød, hvis ikke et Par Omstændigheder, og deriblandt Præsten, havde foranlediget os dertil. . . Gud velsigne Dem og Deres. De venskabeligste Hilsener osv. A. Chr. Ludvigsen.

Præsten, hun ikke kunde med og som ikke kunde med hende, havde været Kapellan hos hendes Fader og var siden hans Eftermand. Hans Navn var Nikolaj Ratenburg, var som der står på hans Gravsten 28 År Præst for Brede Menighed, født på Lindbjerggård i Jylland (ved Varde) den 16. Februar 1801, død i Brede den 29. Marts 1874, og det var hans Svoger og Navnefælle i Bredsted, der var gift med Madame Ludvigsens Slægtning Anna. Sin ny Sognepræst gav hun et smukt Exemplar af sine „Markblomster“ og skrev foran i Bogen:

Hs. Højærværdighed
 Hr. Provst Koch, Ridder af D.
 til Døstrup
 med den inderligste Højagtelse
 og Taknemlighed
 ærbødigst
 fra Forfatterinden.

Fuldtro Hyrde! ædle Mand!
 ved Din Lære, Dit Exempel
 vises Vej til Livets Land,
 strømmer Lys fra Herrens Tempel,
 Kraft og Nåde, Styrke Trøst,
 Tro og Håb i hvert et Bryst.

Tør vi Blomster små og bly
 — til en Kost nu sammenføjjet —
 bede Dig om fredsomt Ly
 og et venligt Blik fra Øjet,
 plantet blandt Din Haves Flor?
 o hvor blev vor Glæde stor.

Vokset frem i Markens Hegn,
 fjærnt fra Drivehusets Pleje
 under Solskja, Storm og Regn,
 er Natur vort hele Eje.
 Ingen Blomst i Glimmerskær
 smykker Urtekosten her.

Gerne fryder vi ved Duft,
 ak, den ånder mat og svækket,
 Sommers Tørke, sludfuld Luft,
 har vor Spires Fremvækst stækket.
 Ædle vil Du lytte dog
 til vort stille Blomstersprog.

Blandt „Markblomsterne“ findes i lige Versmål to Digte: „Den faldne Hjærtenskær“ og „Trøst“. Til førstnævnte skrev General Meza Melodi, som han sendte Forfatterinden med følgende Digt:

Til Digterinden Anna.

Hvor er det Hjærte i Nord, som stærkt ej banker ved Mindet
 om, hvad for Dauskheds Sag troligt Du tålte og led?
 hvor uden Genklang en Sjæl for Din selvopofrende Troskab,
 eller en Ånd så sløv, ej at opløftes derved? —

Herlige Viv, modtag vort Danmarks begejstrede Takord
for Dine Tårer i Løn, for Dine dulgte Suk,
og for hvert rytmisk Væld, der af Din Kærligheds Fylde
vældigt nu sprudler frem, Ynde parret med Kraft.
Saga skal nævne Dit Navn, sålænge Dannersprog lyder,
Sproget, som Du så rent elskede, skærmede, skrev.

Kjøbenhavn, Marts 1852.

Chr. Julius de Meza.

Den 31. Juli 1853 skriver hun til Madame Mortensen:
„Hvor det glædede os at høre, at De havde været i Fre-
derits. Hvo der kunde have været så lykkelig! men vi
her bo jo så afsides og så fjærnt fra enhver Plet, som
ved Stordåd blev til helliget Jord, at vi må slå enhver
slig Nydelse af Tankerne og nøjes med den Glæde, at det
må falde i vore Venners Lod. Jeg kan forestille mig,
hvor det må have skurret i Slesvigholstenernes Øren, og
beklager meget den danske Soldat, som på slig en Minde-
dag, måtte udholde slige Kammeraters Hån. Ja det vil
desværre vare længe, før sand Broderkærlighed vil slynge
det skønne Fredens Bånd om Dansk og Tysk. I det
mindste vil det ikke ske i denne Slægts Tid, som nu lever,
og måske ikke i flere derpå følgende Slægters Tid. For-
urettelsen fra de Sidstes Side var for stor. . . Med kærlig
Længsel så jeg for fem Uger siden mod Bakkerne ved
Vedsted, da min kære Mand og jeg var i Østerlygum at
tage Afsked for dette Liv med min nu hedengangne Kusine
Kier. . . Det glæder os, at Kornet i Deres Egn står
temmelig godt. Her hjælper det sig, undtagen Havren,
som er meget mådelig. Af Hø får vi nok en 30 Læs
mindre end i Fjor. 50 Læs i Steden for 80. Og her er det
endda bedre dermed end i Skærbæk og deromkring, hvor

der siges, at man nødsages til at sælge den største Del af Besætningen. Der skal være dem, der på 12 Demat kun får et Læs Hø. Vil den gode Gud blot bevare os for den rædsomme Kolera, som så frygtelig hærger Hovedstaden, da må man takke inderlig og være tilfreds om og med noget mindre end ellers. . . De må dog hen og se, hvor vi er havnede. Vor Have fik vi ikke anlagt i Foråret, som det var vort Forsæt, og det var vel en Lykke, da Tørken var så hård. Vil Gud sker det vel til Efterår, og denne Tid er nok også den rette dertil — O, min Veninde! hvilken Guds Mand har vi dog her til Sjælesørger! Hvor kan han trøste, opmuntre og glæde Ånden, og opløfte Sindet mod det Evige. Det er en sand Velsegnelse for en Menighed at have slig en Præst. Da jeg var i Storde, kom jeg aldrig i Guds Hus, hvor der intet var at hente uden Ærgrelse; nu derimod længes jeg hele Ugen efter Søndagen og takker Gud i mit stille Sind for denne Forandring og Guds Velgerning. . .

Deres Dem evig tro Veninde

A. Christiane Ludvigsen, f. Lauterup.“

Den 23. Januar 1854 skriver hun til sin kæreste Eugenia på Lerskov: „At Nis er kommet til Rødding Højskole synes os meget hensigtsmæssigt. Altså lille kære Marie går til Konfirmation? Ja Du må vel sige, at Tiden går hurtig, så er den unge Skov opvokset og den gamle vil blive omhugget og blive til Aske. . . Den 12. Januar var det 30 År siden min Bedstefader døde og 20 År siden Din kære Fader gik heden. Hvor er dog den Tid bleven af, det er underligt at tænke på. Mig synes, det er kun

kort siden, at jeg red Ranke på Bedstefaders Knæ og lyttede til Fortællinger om Amsterdam og den høje Klippe på St. Thomas, som var slidt ganske glat af Skyerne. Det var den lykkeligste Tid i mit Liv. Hvorledes går det hos Eder med Foder? her er det meget knapt, og kan vi slide os igennem, er det Alt, skøndt vi har færre Kreaturer end ellers, og kun tre Heste. Faders gamle Brune fik en Kugle på Efteråret, og det var den sidste af de levende Skabninger, som han havde ejet. I forrige Uge døde begge mine gamle Hunde, Lion, som jeg alt havde i Vedsted, over 14 År gl., og den store Fidél, noget yngre. Nu er Alt dødt og borte, hvad jeg havde af Levende, og nu kommer Raden vel først til mig... Hvorledes mon det står til i Vejstrup? Jeg har ikke besvaret Rikkés sidste Brev og kan altså ikke vente Brev der fra. Det er dog meget med Madame Schmidt, hun var tre År ældre end min Fader, lever hun til Maj, går hun i sit 95de År...

Din uforanderlige

A. Christiane Ludvigsen.

Den 9. April skriver hun til Madame Mortensen... En strængere Vinter (Kosakvinteren undtagen) kan jeg ikke huske. Vi har en meget god Kælder; men tilsidst kunde jeg ikke have Mælken der for Frost, og måtte have Alt ind i vor lille Stue. Hvilken rædsom Nyårsdag! Et lignende Uvejr har vi her i mange År ikke havt. Det havde nær slået vor store Port mod Nord ind, og så Lyn og Torden. Vorherre give, at Året i det hele ikke bliver Begyndelsen lig; Floden stod den 2. Januar lige tæt op til Huset, men forløb snart igen uden at gøre mindste

Skade. En Del Får druknede i Omegnen . . . Jeg har hørt af de Lerskover, at Deres Peter og Nis fra Lerskov samtidig har besøgt Højskolen i Rødding. Det er en fortrinlig Indretning, og gi'da Forældre, som kan overkomme det, må følge Deres Exempel! Hvorledes går det Deres agtværdige Degn? Må han endnu døje Ærgrelser af Tysk-sindede? Nu kan de, Gudskelov! ikke drive deres Rænker og Krænkelser så vidt som til en Tid; men det forstår sig, hvo der vil synge, mangler ikke gerne Vise! Det var en rædsom Tid, Oprørstiden! og Ingenting, hverken før eller siden, har gjort et så dybt Indtryk på mig, som den Tids Hændelser. Jeg har fået Hilsen ved Rikke Bonnichsen fra Maren og Christ. Lauritzen, det går dem meget vel. Madame Schmidt går nu næstkommende 18. Maj i sit 96. År og er endnu ret rask. Den tyske Rektor, Christianes Mand, har i Kiel oprettet en stor Skole og har mange Kostgængere. Det meldte Rikke; ti jeg har ikke noget med Tyskerne at bestille.

Deres indtil Døden tro Veninde

A. Christiane Ludvigsen.

Følgende Digt har hun skrevet til sin Frænde Nis Callesen på Lerskov.

Modtag til venligt Minde, unge Ven,
og Gemmested for elskte Venners Navne
en liden Bog! — mit Ønske følger den,
Gud lad en fuldtro Ven Dig aldrig savne!

Det er en Skat, som gør i Sandhed rig!
der fryder Hjærtet, adler Sind og Tanke,
gier Mod i Livets Kamp mod Verdens Svig
og hæver Ånden over Tidens Skranke.

Er ægte Dannished det skønne Bånd,
 som ædle Ynglingshjærter sammenbinder,
 da vil den atter vågne, Styrkens Ånd
 til dådfuldt Liv, omstrålt af Oldtidsminder.

O, da vil Friheds Sol med himmelsk Glans
 bestråle Fædrevang og Heltegrave,
 brudsmykket Dana stå med Sejerskrans
 og Thyra fredet se sin skønne Have.

Ja gid den være nær, den gyldne Tid,
 da Sydens Rovfuglklo er stækket vorden!
 der Ende bli'r på Had og blodig Strid,
 og Fredens Palme skygger over Norden.

Når fjærnt i Fremtid dette Blad Du ser,
 da mindes og Din gamle tro Veninde,
 som længst på Jorden da ej færdes mer,
 hvis Stolthed var at kaldes Dannekvinde.

Nørre Volum, 12. Oktbr. 1859.

Til venlig Erindring af
 Anna Christiane Ludvigsen.

Den 1. Marts 1864 skrev hun et Brev til sin Fætter, Maler H. A. Kier, hvori hun klagede over, at Brevhemmeligheden krænkes, hun tør derfor ikke skrive mere, end hvad enhver i Øjeblikket må vide, hvilket ikke bliver meget. Der er Hilsen også fra Lorenz, som hun tidligere havde skrevet om, at han ikke var af de stærke. Han døde imidlertid kort efter, Påskelørdag den 25. Marts, og nu kom det til at se sort ud for den gamle 70årige Enke, så sort som vistnok aldrig nogen Sinde. Ja der kom en Tid, da hun slet ikke var sig selv, ret en „Forargelsens Tid“, som hun skrev om Treårskrigen's Dage. Påskedag, 26. Marts, skrev hun til Sønnesønnen af den gamle Farver Jens Johannsen i Tinglev: Gårdejer Jakob Johannsen i Forballum: „Med

den inderligste Bedrøvelse melder jeg Dem, at min elskede Mage igår Morges Kl. 5^{1/2} blev bortkaldt fra denne Verdens Tumbleplads til den evige Glæde. I tolv Dage led han af en Lungebetændelse, mod hvilken al Lægehjælp var forgæves. Han forestillede sig Døden fra Begyndelsen af, beholdt Taleevne og Fornuft til sidste Øjeblik. Hans sidste Ord var: „Se! nu er Himlens Porte åbnede for mig!“ I sin Sygdom sagde han flere Gange: Ak, jeg vilde så gerne have ønsket at tale min Ven Jakob Johannsen, og Du må ikke glemme at indbyde ham til mit Ærø! Da jeg ønsker dette lige så meget, så indbyder jeg Dem og Deres til på Fredag, som er den 1. April, at ledsage min dyrebare Lorenz til hans Hvilested, og derefter at tage til Takke med et tarveligt Middagsmåltid her i Huset. . . Deres oprigtig hengivne

A. C. Ludvigsen.“

Lorenz Ludvigsen var en Husmandssøn fra Brede, hvor han var født 1816. Som 11—12års Dreng var han kommen til at tjene i Præstegården og kom til at stå højt hos den gamle Præst, der ofte sendte ham med Bud og Pakker over til sin Datter, mens hun var Præstekone i Visby. Da han blev for gammel til at være Dreng kom han over at tjene hos en af Bønderne i Lunde-Randrup. Dog lod Præsten ham kun fare på Vilkår, at når hans Avlskarl giftede sig og flyttede, måtte Lorenz komme tilbage og løse ham af. Dette skete, inden Tjenestetiden var omme i Lunde, så Præsten måtte give Løsepenge for at få ham derfra. Som Præstens Avlskarl og Køresvend kom Lorenz til at hente Kristjane og hendes Gods hjem fra Vedsted i Februar 1843. Det mærkedes også snart, at hun havde fattet Godhed for den 28årige Avlskarl.

Hun havde egentlig ønsket at blive Præstekone i Brede ved at gifte sig med Kapellanen N. Ratenborg, der siden blev hendes Faders Eftermand; men det viste sig, at hun slet ikke kunde sammen med ham, og Forholdet blev da heller ikke videre godt mellem hende og hendes Søskende-barn Enke Bonnichsen, som holdt Hus for Faderen, og hendes Datter, „hendes kære Anna“, som blev gift med Nikolaj Ratenborg i Bedsted, hvis Søster Louise (1807—87) blev Præstekone i Brede. Men Præsten Ratenborg i Brede måtte i August 1845 på Embedsvegne ægtevie Ungkarl og Gårdejer Lorenz Ludvigsen af Storde til Præsteenken Anna Christiane Jessen, født Lauterup.

Knap 19 År fik de Lov at leve sammen. Folk der på Egnen så op til „Madammen i Vollum“, og „Madammens Mand“ var vel lidt af Alle. Hun var den stærke og han den milde. Efter Mandens Død, lod Enken Gården gå til Avktion, boede derefter et Par År i Ribe, men skrev derfra til Jakob Johannsen (29. April 1867): „Højstærede, kære Ven! Jeg må dog melde Dem, at jeg til Efterår (i Oktober) flytter fra Ribe, og har lejet Deres Fætters, Farver Johannsens Aftægtshus i Tinglev, til min fremtidige Bolig. Jeg kan slet ikke vænne mig til det for mig ubehagelige Købstadsliv, men længes efter landlig Frihed og Ugenert-hed.“ Hun flyttede altså til Tinglev, hvor hendes Ungdoms-ven, Beyer fra Harrislev, var den gamle Præst og hvis Broderdatter, Bothilde Beyer, der blev gift med Præsten Johannsen, var hendes Yndling.

I Digtet: „Mit Livs Æventyr“ giver Digterinden i kraftige Billeder en Fremstilling af sit Levnetsløb. I Brevet til Madame Mortensen i Slukefter (14. Decbr. 1851) bruger hun, som vi har set, tildels de samme Billeder, så Digtet

er vel fra samme Tid. Efter at have skildret sin Vår og sin Sommer, synger hun:

Den lange Sommer sank i Tidens Skød,
 få var de Glædesroser den mig bød,
 dog lutrede dens Torden Sjæl og Hjærte.
 Den Blomst, som trives bedst i Storm og Slud,
 Tålmodighedens Blomst blev klækket ud,
 hvis Underkraft kan lindre hver en Smerte.

Nu smiler Livets stille Efterår,
 end mangen venlig Blomst på Vejen står,
 hvis Ynde lokker Smilet i mit Øje.
 Alt er så roligt nu i dybe Bryst,
 ej vrede Bølge skummer mer mod Kyst,
 blidt smiler Fred, og glemt er Kamp og Møje.

Snart kommer Du, o Vinter sølverhvid,
 den triste Vandrers stille Hviletid
 og bringer mig den skønne Nyårmorgen,
 da Livets Sol forklaret stiger frem,
 og Ånden vågner hist i Lysets Hjem
 at prise Gud for Alt, vel mest for Sorgen.

Denne sidste Tanke var hendes kære, stadige Tanke, dog ikke således, at hun derover glemte Livets Opgaver i Øjeblikket. Hun har i Tinglev vundet et smukt Eftermæle. Sit Værelse havde hun prydet med 24 Dannebrogsgflag og med danske Billeder af Kong Frederik den Syvende, Skamlingsbanke osv. Hun modtog gerne som Gæster Venner som Jakob Johannsen og Slægtninge fra Østerløgum, ikke at tale om Sognets og Omegnens Folk. Mange er de, der har lyttet til hendes fængslende og oplivende Fortællinger, hvorom også Svend Grundtvigs Samlinger kan bære Vidnesbyrd. Endnu mens hun er Præstekone i Vedsted eller i al Fald kort efter skrev hun

Min Spinderok:

„Det bruser følt derude,
 kom Rok, min vante Tidsfordriv!
 lad hyle så og tude,
 her smiler Lyst og Liv.

Du skræmmer Sorg og Harme,
 opvarmer venlig Blod og Sind;
 ti kom i mine Arme,
 lul mig i Drømme ind.

Mens travle Finger tvinder,
 og Foden træder som i Dans
 omsvæve slukte Minder
 min Sjæl i Trylleglans.
 Skøndt al Naturen stormer,
 lig Hjulets Fart er Tankens Gang,
 som ofte mildt sig former
 til simpel, kunstløs Sang.

Du var min tro Veninde
 lig Harpen hist fra Ungdoms Vår;
 jeg synge vil og spinde,
 indtil jeg heden går.
 Ej nogen Fryd jeg savner,
 o, Eders Selskab er mig nok,
 og lige varmt jeg favner
 min Harpe og min Rok.

Jeg Tråde spandt med Glæde
 til Livets lyse Brudedragt,
 til mangt et Dødningklæde,
 som længst i Muld blev lagt.
 Snart spinder jeg det sidste,
 et Lagen fint og hvidt som Sne,
 at pryde sorten Kiste,
 min egen Jordeble.

Fra Rokken Snurren lyder
 ved Midnatstid lig Ånderøst,
 den Dødens Komme tyder, —
 de Godes Håb og Trøst,
 da vil jeg Linet sømme
 alt efter fromme Fædres Vis
 og salig vil jeg drømme
 mig ind i Paradis.

Der finder jeg de kære,
 som længst fra Jorden vandred hjem,
 forladt vil Harpen være,
 ej mere hentes frem.

Og støvet, stum og rusten
 min Rok vil stå i Ensomhed;
 ti Livets Tråd er brusten
 og Hånden segnet ned!“

Blandt hendes efterladte Breve findes flere fra Tinglev til Jakob Johannsen og til Madame Callesen på Lerskov. Jakob Johannsen takker hun, fordi han har gæstet hende, og den 21. Aug. 1872 skriver hun om sin Lorenz: Ak hvem der kunde forlade Verden med hans sidste Ord: Se nu åbnes Himlens Porte for mig! Gud give mig Nåde og Kraft, skønt i Svaghed at stræbe derefter, at jeg ved Banens Ende måtte findes værdig til at genforenes med ham og med de andre forangangne Elskede! Jeg tænker tidt på, hvilken Lykke og Glæde, det vilde have været for mig at have været i Deres og Families Nærhed; ti hos Dem finder jeg det, som af Alt tiltaler mig mest, nemlig Simpelhed og sand uhyklet Guds frygt og en skøn, jævn Fromhed, uden Bram, men i Oprigtighed og Sandhed. Ak, jeg føler mig ofte så ene og forladt; ti i hvor venlig og forekommende mine Omgivelser er imod mig, så savner jeg dog at kunne meddele mig om det, som er mig det kæreste og mest magtpåliggende, nemlig at tale om højere Ting. Hvad er hele Verden med sine forføngelige Glæder og Lyst, ak kun et Intet, en Sæbeboble, som brister, et Stjærneskud, som farer hen uden Spor!! Men hvad der er af Gud, er evigt.

Til Madame Callesen i Lerskov, hendes kære Eugenia, skriver hun (16. Oktbr. 1873): „Tak for Dit venlige Brev, og fordi Du er tilfreds med Garnet. Jeg skriver så hurtigt for at sige Dig, at jeg hjærtelig gerne vil spinde til en Kjole for Eder Alle, Hanne og Din Sønekone medibereg-nede, og kan tage fat på det, når det passer Eder. At

spinde Kæmt, er ikke så sent, som Du synes at tro, jeg kan temmelig hurtig spinde et Pund. Vil I have det endnu finere, kan I få det. . . En sådan Sommer som den, kan jeg ikke huske, man har jo næsten ingen Sommer havt. Jeg vil håbe, at I har fået Eders Korn bjærget, da Du ikke klager derover. Her har de fleste fået det.“ Derefter skriver hun om et overdådigt Gæsteri hos en Familie, som enten selv er i Visit eller har Huset fuldt af Gæster på længere Tid, og tilføjer: „Jeg takker min Gud og Skaber for min rolige Hytte og holder mig fra det Hele.“ Det var altså ikke den Slags Selskabelighed, hun yndede. „Før vort Udkomme tør hverken I eller jeg, som så Mange desværre skal, sørge.“ Men det var sådanne Småkårsfolk, hun gerne omgikkes med og gerne vilde dele sin Formue med. Det er således sagt, at hun om Lørdagen gjorde stort Indkøb af Kød og om Søndagen lod lave Suppe, så der var nok til at mætte Mange. „Gud lad Eder Alle nyde Sundhed og Tilfredshed, som er det bedste i denne urolige Verden, og lad os med Fortrøstning håbe på en skønnere Tilværelse, når Timeglasset er udrundet. . . Jeg har plantet flere Blomster til Dig: En Asclepia, en rød og hvid Fuchsia, en Partania og andre fler, som Du (vil Gud) kan få til Forår. Dem, jeg fik af Dig, har alle blomstret “

Da hun skrev dette, var hun tæt ved de 80 År; men der var endnu mere for hende at udrette i denne Verden. Efter sine Forældre havde hun arvet Trangen, Kærligheden! Trang til at hjælpe evnerige unge Mennesker frem mod deres Mål. Hun var som Alle, der på den Vis vil gøre Gavn, ikke altid lige heldig og oplevede vel nok mer end en bitter Skuffelse ved at tage Lygtemand for

Stjerne. Imidlertid er det ikke Skuffelserne vi skal dvæle ved. Og her skal vi blot nævne én af de unge Mænd, hun fik Glæde af: Smedesønnen fra Tinglev Jeremias Christensen. Flere end hun havde lagt Mærke til hans Talent, bl. a. til at skære fint ud i Træ, og da en legemlig Lyde gjorde ham uskikket til Smedehåndværket eller lignende, kunde der ikke være nogen Fristelse til at holde ham tilbage ved dette. Ved Madame Ludvigsens Hjælp gik han til Kunstakademiet i København og blev uddannet som Billedhugger. Ham gjorde hun i sit Testamente til en af sine Arvinger. I Tinglev Kirke indmuret i den nordlige Væg, skrås for Prædikestolen, findes indsat det Billede (Basrelief), hvorved han vandt det danske Kunstakademis lille Guldmedaille. Dette Billede er en Prædiken til „Trøst i Trængsel“ og fremstiller Josef i det ægyptiske Fængsel i Færd med at udtyde Mundskænkens og Bagerens Drømme. Der sad Josef i Fængsel, skyldt for Brøde, han havde været fristet til, efter falsk Vidnesbyrd af uærlige og upålidelige Trælle, som han ikke havde villet hæle med. Men da Nøden var størst, var Hjælpen nærmest fra Gud, „der leder Kongers Hjærter som Vandbække i sin Hånd.“

Da Digterinden kom til Tinglev, var det tyve År siden den brave Farver, hendes Faders Discipel, Peter Johannsen (født 17. Januar 1771, død 4. Februar 1848) var gået til Hvile; men endnu levede hans gode Enke Kjestine Johannsen, født Lorenzen (født i Bajstrup 18. Febr. 1793, død i Tinglev 17. Septbr. 1870), Faster til Karsten Thomsens Svigerfader, den almenagtede Kroejer Johannes Bjørn Lorenzen i Frydendal. „Anna“ levede endnu længe efter den Tid, hun fik først „Hjemlov“ 28. Juni 1884. Hendes Støv gemmes i Farverens Gravsted,

og ved Siden af gamle Kjestine Johannsens Mindesten står hendes med følgende Indskrift: „Anna Christiane Ludvigsen, født Lautrup, født i Åbenrå 14. April 1794, død i Tinglev 28. Juni 1884. -- Phil. 1,23. Jeg haver Lyst at vandre herfra.“
